

Je hond verzorgen en opvoeden

**Mij vader maakt
hondenvoer. Ik weet
heel zeker dat hij
het allerbeste maakt.
Omdat hij weet
dat ik van honden houd.**

TIMMIE UIT WEHRINGEN,
ZIJN VADER WERKT BIJ HAPPY DOG

www.happydog.nu

HAPPY DOG®

Wij zijn de wereld van
gezonde diervoeding.

Inhoud

Inhoud	1
Inleiding	3
Verzorging	4
Eten, drinken en slapen	4
Voer- en drinkbakken.....	4
Voerkeuze	4
Hoeveelheden	5
Drinken.....	6
De slaappleaats	6
Beweging	8
Wat aanschaffen?	8
Spelen en wandelen.....	9
Bij de pup en jonge hond: overdaad schaadt.....	10
Uitwendige verzorging	12
Vachtverzorging	12
Wat er nog meer bij hoort	13
Gezondheid	15
De dierenarts	15
In- en uitwendige parasieten	17
Teef en reu.....	19
Wat is een hond?	22
Voorvader wolf.....	22
Aangeboren eigenschappen	22
Lichaamstaal	24
De ontwikkelingsfases.....	28
Socialisatiefase	28
Pubertijdsfase	33
Hoe leert een hond?	34
Gevolgen van gedrag	34
Beloning.....	36
De kracht van beloning	37
Wanneer belonen?.....	37
Beloningswoordje	37

Waarmee belonen?	39
Correcties.....	42
Straffen zou “des honds” zijn	42
Effectieve toepassing	43
Nadelen van correcties	44
Alleen weldoordacht toepassen.....	47
Opvoeding.....	48
Huisregels	49
Tips voor veelvoorkomende situaties	50
Zindelijkheid	51
Eerste nacht	52
Alleen zijn	53
Vernielen.....	54
Jatten	55
Spullen niet afstaan	55
Grommen bij de voerbak	56
Opdringerig om aandacht vragen.....	57
Opspringen	57
Trekken aan de lijn	59
Joggers najagen	59
Betasten van het lijf.....	60
Kinderen en honden.....	61
Voedsel negeren.....	63
Samenvattend	65
Spelen met je hond	67
Basisregels	67
Wat voor speeltje?.....	68
Los en vast.....	68
Mijn hond speelt niet zo graag	70
Andere soorten spelletjes	70

Inleiding

Je hebt een nieuwe hond in huis – in puppy- of in volwassen vorm. Natuurlijk heeft je hond een goeie fysieke verzorging nodig: goed voer, schoon drinken, een geschikte slaappleaats, een goeie vacht- en lichaamsverzorging en bij ziekte tijdig naar de dierenarts.

Daarnaast heeft je hond specifieke, hondeigen behoeften waaraan je zult moeten voldoen. Om ook aan deze behoeften te kunnen voldoen, moet je weten wat voor dier jouw hond is: onder meer een sociaal wezen, een aaseter, een jager.

De hond is bij uitstek een sociaal dier. Hij heeft behoefte aan aandacht, spelen en aan samen dingen ondernemen en daarbij liefst veel plezier beleven. Alleen zijn is voor een hond heel moeilijk en moet hij echt leren.

Je zult dagelijks ook meerdere keren op uit moeten met je hond, niet alleen korte rondjes zodat de hond zijn ontlasting kwijt kan doen, maar ook voor de broodnodige beweging en mentale stimulans. Bij een pup komt daar nog de noodzakelijke socialisatie bij.

Naast de specifieke behoeften heeft ieder dier een veilige basis nodig. Een veilig, vast kader waarvan de basis bestaat uit duidelijke regels die je je hond rustig en positief aanleert en bewaakt, een bepaalde regelmaat en voldoende rust.

Om je hond de regels en handige oefeningen te kunnen leren, zul je moeten weten hoe je hond leert, waarmee je hem kunt belonen en hoe je voor hem grenzen kunt stellen.

Dit boekje is een eerste start om je te helpen een goeie baas voor je hond te worden. In onze cursussen gaan we hiermee verder en bieden we je manieren om een leven lang plezier met je hond te hebben. Wil je nog verder, vind je op onze website www.kc-delft.nl artikelen, boekenlijsten en links naar meer interessante hondeninformatie. Genoeg om veel te leren over honden, en je hond zo op te voeden dat je een leven lang volop van en met hem kunt genieten.

Verzorging

Eten, drinken en slapen

Bij de verzorging beginnen we bij de primaire levensbehoeften van de hond: voer en drinken - en waar het in moet worden opgediend.

Voer- en drinkbakken

Je kunt natuurlijk schaaltes of kommen gebruiken die je voor eigen gebruik al in de kast hebt staan. Nadeel is dat deze vaak makkelijk omvallen of kapotgaan. Bij de dierenspecialzaak is er nogal wat te koop op dit gebied. Belangrijke aspecten bij je keus:

- stabiliteit – de bak mag niet te makkelijk omvallen;
- stevigheid – je hond moet er niet op kunnen kauwen;
- gewicht – je hond moet er niet mee kunnen sjouwen (volle waterbak!); en
- hygiëne - het moet makkelijk schoon te maken zijn.

Honden hebben over het algemeen heel wat sterkere darmen dan wij. Ook zij kunnen echter infecties of voedselvergiftiging oplopen via vuile voer- en drinkbakken. Zorg er dus voor dat beide geregeld worden schoongemaakt.

Voerkeuze

Over het beste voer voor de hond krijg je van bijna iedereen die je ernaar vraagt (dierenartsen, fokkers, etc.) een andere mening te horen.

Compleet, kant-en-klaar voer: Het is erg makkelijk de hond een compleet droogvoer (diner of brokken) of een goed merk blikvoer te geven (blikvoer is in verhouding duurder, omdat het voor 80% uit water bestaat).

In de dierenspecialzaken zijn diverse goede merken droogvoer te koop, die ieder een aantal lijnen met verschillende samenstelling voeren, aangepast aan de diverse levensfasen van de hond of aan zijn energiebehoefte: puppy, volwassen hond, oude hond, te dikke hond. Zelfs zijn er voeren voor specifieke rassen.

Omdat droogvoer arm is aan onverzadigde vetzuren, geef je de hond dagelijks een eetlepel mais- of zonnebloemolie over zijn eten. Duurder maar ook erg goed is vis- of zalmolie. Vetten zijn erg belangrijk voor de conditie van huid en haar. Als je wilt wisselen van merk voer, doe dit dan geleidelijk over meerdere maaltijden door steeds meer van het

nieuwe voer door het oude te mengen. Verloopt de overgang te snel, dan kan diarree het gevolg zijn.

Zelf samenstellen: Uiteraard kun je zelf het voer samenstellen. De laatste jaren is het zelf samenstellen van voornamelijk rauw voer meer in zwang gekomen en er is veel informatie over te vinden, onder meer op internet. Bij het zelf samenstellen van rauwe voeding is er meer kans op besmetting met bepaalde bacteriën. Daarnaast zijn in de hondenvoeding de verhoudingen tussen de voedingsstoffen onderling haast nog belangrijker dan de hoeveelheden op zich. Een teveel van het een kan een tekort van het andere veroorzaken. Klopt er iets niet met de verhoudingen, dan benadeelt dat de groei en gezondheid van de hond. We zien dan bijvoorbeeld een verkeerde stand van de poten, een doorgezakte of kromme rug, een doffe vacht (geen glans), enz. Het zelf samenstellen van hondenmenu's is dus niet eenvoudig. Als je hiertoe besluit, verdiep je dan heel grondig in de materie!

Naast brokken en blikvoer is er ook diepgevroren kant en klaar compleet vers vlees verkrijgbaar. Dit heeft als nadeel dat je het op tijd moet ontdooien, maar het voordeel dat het onder de wetgeving op bepaalde punten wordt getoetst, waardoor er minder kans is op bepaalde besmettingen dan met eigen gemaakt rauw voer. Ook hoef je niet zelf na te denken over de samenstelling.

LET OP! Begin nooit zonder overleg met de dierenarts met extra kalk of met vitamine- en mineralenpreparaten naast een compleet voer.

Hoeveelheden

De richtlijnen voor de hoeveelheid te geven voer die op voerverpakkingen staan, zijn vaak te ruim voor honden. Blijf dan ook altijd naar je hond kijken om te bepalen hoeveel je hem moet voeren. Bedenk dat je eerder (veel) te veel dan te weinig voert en dat alle extra gewicht zwaar drukt op het skelet van de hond. Dit geldt extra voor puppy's, die nog volledig in ontwikkeling zijn, maar ook voor oudere honden geldt dat extra gewicht een zware belasting vormt! Controleer regelmatig of je hond niet te dik wordt. Hij is in een goede conditie als je de individuele ribben net kunt zien als hij snuffelt of eet. Onder een dikkere vacht moet je de ribben duidelijk kunnen voelen, zonder zacht laagje eroverheen (dat is vet).

Als je hond zijn eten niet meteen opeet, laat het dan hooguit 5 seconden staan. Daarna neem je de bak weg, leeg of niet leeg. Tot de volgende maaltijd krijgt je hond dan niets meer! Bij de volgende maaltijd geef je weer de normale hoeveelheid, dus niets extra's. Zo leert je hond vlot te eten en wordt hij geen kieskauwer. Bij het

aanleren van oefeningen met lekkers zul je er veel baat bij hebben als je hond zijn eten weet te waarderen.

LET OPI! Ga nooit vlak na de maaltijd met de hond spelen of een stevige wandeling met hem maken. Laat je hond na iedere maaltijd minstens een uur rusten, voordat je met hem gaat wandelen. Een pup zal echter direct na de maaltijd altijd wel even naar buiten moeten om zijn behoefte te doen.

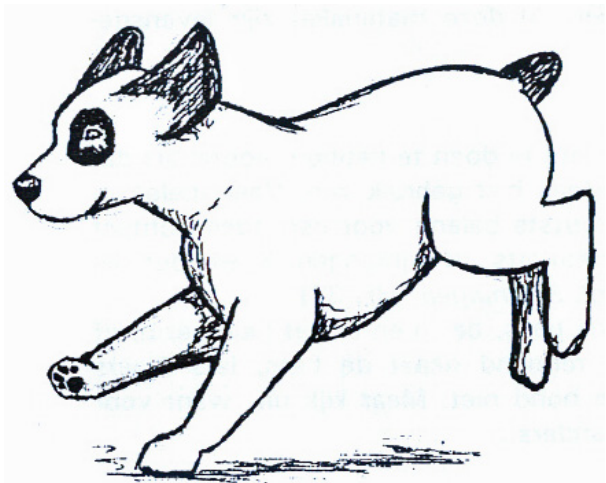
Drinken

Een hond moet altijd vers water kunnen drinken. Een hond die veel droogvoer eet, heeft meer water nodig dan een hond die voedsel krijgt dat veel vocht bevat, zoals bijvoorbeeld rauw- of blikvoer. Na een stevige wandeling of zware training mag je de hond beslist niet te veel water ineens laten drinken. Kleine beetjes tegelijk en liefst lauw water. Pas na ongeveer tien minuten, als zijn hartslag weer wat tot rust is gekomen, kun je hem vrijuit laten drinken.

LET OPI! Als je hond zonder aanwijsbare reden (bijvoorbeeld ander voer) meer of juist minder gaat drinken, is het raadzaam een bezoek aan de dierenarts te brengen. Hierover lees je meer in het hoofdstuk Gezondheid. Overigens, als je hond meer drinkt, betekent dit ook dat hij meer urine produceert, meer moet ophouden en dus vaker uit moet. Hij moet dat vocht immers ook weer kwijt. Denk nu niet dat je hem dan maar minder water moet laten drinken. De hond heeft deze grote hoeveelheden water namelijk meestal hard nodig, anders vraagt zijn lichaam er niet om. De dierenarts kan je meer vertellen over de oorzaak.

De slaappleats

De slaappleats moet warm, vocht- en tochtvrij zijn. De slaapgelegenheid van de hond moet regelmatig schoon worden gemaakt. Het is namelijk bij uitstek een geschikte broedplaats voor ongedierte, waaronder vlooiën. Bovendien bestaat het gevaar dat de pup zijn tanden op zijn slaapplek uitprobeert.

De mand heeft kortom volgende vereisten:

- warm;
- tochtvrij;

- vochtvrij;
- gemakkelijk schoon te maken;
- niet gemakkelijk aan te knagen.

Een kamerkennel of bench is een hok waarin de hond in de (woon)kamer kan worden opgesloten. Dergelijke hokken zijn er in kunststof en in metaal. Kamerkennels hebben een aantal grote voordelen:

- Ze vergemakkelijken het zindelijk maken van de pup (en eventueel de herplaatste oudere hond). De meeste honden, zeker ook pups, bevuilen hun eigen nest in principe niet. In de kennel moet je hond dus alles wel ophouden (tenzij je hem laat "overlopen", hij kan er natuurlijk niet oneindig lang in zitten). Gebruik bij een pup eventueel een doos om overtollige ruimte in de bench op te vullen tot de pup volgroeid is.
- Je hond zal sneller in slaap vallen als je hem opsluit omdat hij eigenlijk heel moe is, maar dat zelf nog niet wil weten.
- Dankzij de kennel voorkom je verkeerd gedrag, zoals het aanknagen van je tapijten, schoenen of stoelpoten als je even weg bent of gewoon even niet kunt opletten.

Veel mensen vinden een kamerkennel zielig voor de hond. Verreweg de meeste honden vinden het echter een prettig onderkomen, als je het ze maar op een fijne manier aanleert. Zorg ervoor dat het de enige eigen plek van je hond is. Geef hem er in het begin zijn voer in, en als hij ergens anders in slaap is gevallen, leg je hem alsnog in de bench. Dan went hij er heel snel aan en voelt het voor hem zelfs veiliger aan dan een gewone open mand. Door je hond er iedere dag iets langer in op te sluiten, en ook 's nachts, leert hij dit vanzelfsprekend te vinden. Leg er een veilig(!) (knaag)speeltje in en een bak met wat vers water. Net als bij een gewone mand stuur je hem natuurlijk nooit voor straf naar zijn bench, omdat hij deze dan met je straf associeert en geen fijne plek meer vindt.

Als je je hond er op deze manier aan laat wennen, zal hij echt niet zielig zijn, maar zelfs graag de kennel in gaan, zelfs zonder dat je het hem vraagt. En je kunt hem er zelf weltevreden weer uithalen, omdat hij niet achter je rug om kattenkwaad heeft kunnen uithalen.

TIP: Ruim al te verleidelijke spulletjes op tijdens de eerste maanden, zowel bij een puppy als volwassen herplaatser, tot de hond heeft geleerd waar hij wel (zijn speeltjes) en niet (jouw spulletjes) aan mag komen.

Bij een pup mag je een mand en kamerkennel overigens gerust op de groei kopen. Voor de kamerkennel geldt dat de volwassen hond erin moet kunnen staan en languit kunnen liggen. Overtollige ruimte in de bench kun je opvullen met een doos.

Voor de plaatsing gaat de voorkeur van de hond uit naar een plek uit de loop, waar hij zich veilig voelt (meestal in een hoek), maar waarvandaan hij wel alles kan volgen. Om op te liggen is een kussen of deken prima. Zorg er ook hier weer voor dat het makkelijk schoon te houden is.

Overigens, de mand (of kamerkennel) is de veilige plek van de hond, waar deze niet teveel gestoord moet worden. Dit geldt zeker voor kinderen. Leer je hond ook vrolijk met lekkers of spelen om op jouw seintje in de mand te gaan en uit de mand of bench te komen.

Beweging

Uitlaten, spelen, rennen heeft je hond nodig om gezond en tevreden door het leven te gaan. Maar wat voor materiaal moet je daarbij gebruiken?

Moet je met je pup nog op bepaalde dingen letten? Mag je bijvoorbeeld al een lange strandwandeling met de jonge hond doen? Waar moet je voor uitkijken?

Wat aanschaffen?

Bij de dierenspecialzaak is ook op dit gebied de keus bepaald overweldigend. Allerlei soorten riemen, halsbanden, combinaties daarvan, tuigjes, (rol)lijnen... en dan heb ik het nog niet eens over speeltjes gehad!

Voor het uitlaten en later ook voor gehoorzaamheids cursussen is een goede basisuitrusting de volgende:

- een eenvoudige leren of stoffen lijn van rond 1,50-1,80 m lang, die lekker in de hand ligt; let bij kleine honden op de grootte van de musketonhaak;
- een goed passende normale halsband of tuigje, zonder correctiemechanismen;
- als nodig kunnen daar later (uitsluitend op advies van je instructeur) andere hulpmiddelen bij komen;
- flexlijnen zijn af te raden tot de hond netjes aan een normale riem kan lopen, omdat hij door de voortdurende druk op de lijn niet leert hoe een slappe lijn aanvoelt.

Speeltjes zijn er in de dierenwinkel te kust en te keur. Je hond heeft echter lang niet altijd speeltjes uit de winkel nodig. Een hond is vaak al dol te maken met (lege) WC-papierrolletjes of een geknoopte sok, eventueel met een bal erin, een bal aan een touwtje, een dik stuk touw (ook weer met knoop) of een stuk oud spijkergoed.

Ergens op kunnen knagen is voor de meeste honden een basisbehoefte die ook nog eens stressverlagend werkt. Puppy's knagen bijzonder graag als ze hun gebit aan het wisselen zijn.

Geschikt knaagmateriaal voor honden zijn bijvoorbeeld buffelhuid, varkenshoefjes, bullepezen, maar ook speciale, stevige kunststof knaagspeeltjes voor honden. Speeltjes van van merken als Kong, Sumo en Nylabone staan bekend om hun stevigheid. En oud spijkergoed met iets lekkers erin kan ook hier weer goede diensten doen.

LET OP! Ook bij de hierboven aangeraden kauwmaterialen! Kijk altijd eerst goed wat je hond ermee doet en hoe hij met het knaagmateriaal omgaat voor je hem er ooit mee alleen laat. Let vooral op de volgende punten:

- Het moet hygiënisch zijn en mag geen stoffen bevatten waar je hond ziek van kan worden.
- Het mag niet scherp zijn, en er mogen geen scherpe stukjes splinters of draadjes vanaf komen, zeker niet als de hond die opeet: stokken, gekookte kippen- en varkensbotjes, plastic of schuimrubber (wordt hard en scherp door het maagzuur), of flostouw.
- Je hond mag er geen grote stukken vanaf kunnen knagen die hij vervolgens in zijn geheel inslikt.
- Het mag niet klem komen te zitten rond de onderkaak of in de bek van de hond: soepbotten of (splinters van) stokken.

Geef je hond niet te veel speelgoed tegelijk en wissel het geregeld om, zodat het interessant blijft. Verandering van spijs...

In het hoofdstuk Spelen met je hond op blz. 67 vind je diverse ideeën voor spelletjes en hoe je spelen onderdeel van je opvoeding kunt maken.

Spelen en wandelen

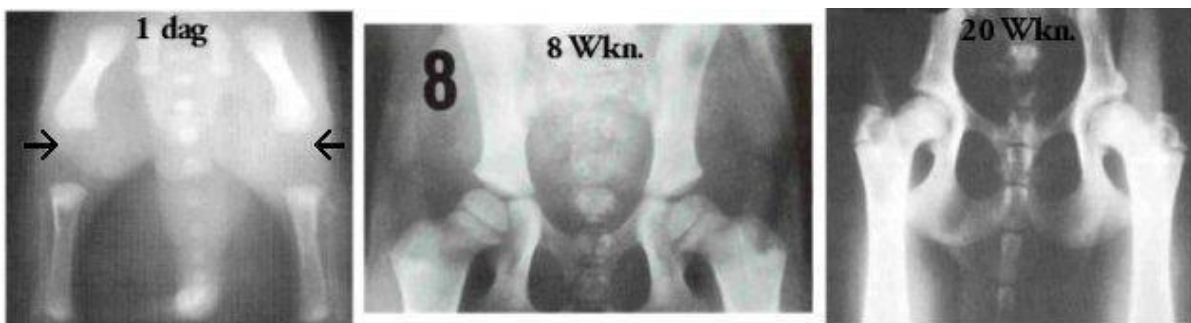
Honden vinden het heerlijk om iets te doen te hebben, vooral als dat samen met de baas gebeurt. Maak hier gebruik van. Veel spelen is zelfs van het grootste belang voor een goed contact met je hond, maar ook als je je hond iets wilt bijbrengen. Spelenderwijs gaat dit altijd makkelijker (zie ook het hoofdstuk Beloning op blz. 36).

En lekker uren op pad met de baas, bazin en/of het hele gezin, of het nu wandelend is of mee rennend naast de fiets, iets fijners bestaat er voor je volwassen hond niet.

Maar kijk uit, want voor een jonge hond geldt heel wat anders...

Bij de pup en jonge hond: overdaad schaadt

De jonge hond heeft heel veel rust nodig. Hij heeft nog bijna al zijn energie nodig om te groeien. Bovendien heeft hij nog zachte botten en gewrichten. Deze bereiken pas hun definitieve vorm en volle stevigheid als de hond volgroeid is. Zie de röntgenfoto's:

Voordat de botten van de hond volledig zijn uitontwikkeld (tussen 1 jaar voor kleine rassen en zelfs 2 jaar (!) voor grote, zware rassen) kunnen te veel of verkeerde beweging(en) problemen veroorzaken waarvan de hond vroeg of laat behoorlijk last krijgt: denk aan vergroeiingen of vroegtijdige artrose.

Laat je hond dan ook rustig liggen als hij slaapt. Als hij wakker wordt, begint hij vanzelf weer te spelen. Zorg dat ook de kinderen zich hieraan houden!

Er zijn nogal wat bewegingen die je bij een pup en jonge hond moet zien te vermijden (en ook bij volwassen honden mee moet uitkijken):

- spelen en rennen op gladde vloeren;
- spelen met teveel abrupte wendingen (achter balletje aan);
- traplopen;
- springen;
- lopen en rennen op los, mul zand (strand!);
- mee joggen;
- mee naast de fiets (dit mag hem vanaf 8 maanden wel al aangeleerd worden met hele korte stukjes met de fiets aan de hand, om hem een idee te geven wat de bedoeling is. Pas vanaf 1 jaar mag je met hem beginnen te fietsen, waarbij je rustig opbouwt);

- bovenop de heupen drukken om je hond tot zit te bewegen (lok hem met iets lekkers, zoals je in de cursus leert).

Tot de leeftijd van 5 tot 6 maanden mag een pup überhaupt niet te veel lopen. Een veilige vuistregel is: per wandeling 5 minuten per maand leeftijd. Dus met 2 maanden mag de hond 10 minuten achter elkaar lopen.

Beter is 5 of 6 wandelingen van 10 minuten per dag, dan minder vaak maar een half uur achter elkaar.

Als je toch langer wilt, kun je je hondje stukken dragen, in een rugzak doen, in een mandje achterop de fiets zetten of in een fiets- of handkar zetten om zo toch de wandeltijd en de belasting van je jonge hond te helpen doseren.

Heeft je hond veel energie, dan kun je beter denk- en zoekspelletjes¹ met hem doen dan hem door wandelen moe maken.

Na 6 maanden kunnen de wandelingen geleidelijk wat langer worden.

Ga vanaf het begin geregeld met je pup naar een plaats waar hij veilig los kan. Laat hem de wereld onderzoeken, maar doe vooral ook veel hierkomspelletjes¹ met hem. Maak daar een feestje van!

Uitlaatveldjes vermijd je zoveel mogelijk vòòr je pup alle entingen heeft gehad (zie Inentingen op blz. 15 en Socialisatiefase blz. 28). Maar dat betekent niet dat je andere honden moet vermijden!

Omgaan met andere honden is uitstekend voor de socialisatie. Kies de speelkameraadjes voor je pup wel goed uit, zorg dat het niet te wild wordt en hou het bij jonge honden onderling kort.

Evenwichtige volwassen honden zijn heel belangrijk. Zij kunnen een jonge hond leren dat andere honden leuk zijn, wat er wel en niet geaccepteerd wordt van andere honden, en op welke manier dat duidelijk wordt gemaakt. Vermijd lompe en opdringerige honden, hier kan je hond alleen maar het verkeerde van leren – tenzij je eigen hond uit hetzelfde hout is gesneden. En vermijd honden die heel heftig corrigeren – de pup moet aan een eventuele correctie geen trauma over te houden, en al zeker geen verwonding!

Spelen met leeftijdgenootjes doseer je het liefste. Zoek pups van hetzelfde formaat en met een vergelijkbare speelstijl en zorg dat ze niet langer dan 1 minuut achter elkaar spelen. Haal ze dan even uit elkaar, beloon je hondje voor zo knap bij je zijn. En als ze tot rust zijn gekomen, kunnen ze weer voor een minuutje met elkaar spelen.

---

¹ Zie het hoofdstuk Spelen met je hond op blz. 67.

Overigens heeft een pup zelf beslist geen besef wanneer hij moet stoppen (en sommige volwassen honden ook niet). Sterker nog, een duidelijk teken van oververmoeidheid is het "ADHD-kwartiertje" dat bijna alle pups wel eens hebben.

Als je vermoedt dat het beestje doodmoe moet zijn, dan kun je hem rustig in zijn mand of bench leggen - verplicht moe!

Uitwendige verzorging

Optillen

Bij het verzorgen van een hond en bij dierenartsbezoek kan het nodig of handig zijn je hond op te tillen. Wat je dan vooral niet moet doen, is je hond aan zijn voorpoten op te tillen. Hiermee kun je hem veel pijn doen en zelfs blijvend letsel aan zijn spieren toebrengen. Een kleine hond is natuurlijk iets makkelijker op te tillen dan een Sint Bernard. Maar hoe doe je dat met de minste risico's? Bij de uitleg van de eerste twee hondenmaten ga ik ervan uit, dat je de voorkant van de hond met je rechterhand/-arm, en de achterkant van de hond met je linkerhand/-arm optilt.

De kleine hond: Bij een kleine hond leg je je rechterhand net achter de voorpoten, waarbij je de linkervoorpoot bij de oksel pakt. Met je linkerhand "schep" je als het ware de achterpoten op, zodanig dat de hond op je hand "zit". Hou hierbij de linkerachterpoot vast en de hond goed tegen je lichaam aan. Doordat je beide buitenste poten vast hebt, kan de hond niet per ongeluk uit je armen springen.

De grote hond: Een grote hond pak je op door je rechterhand vanaf de voorkant tussen de voorpoten door te steken en achter de linker voorpoot tegen de ribben aan te houden. Tegelijk met de voorkant til je met je linkerhand in de knieholten van de hond de achterkant op. Hou de hond goed tegen je lichaam aan. Een oude hond of een hond met pijn in de rug kun je beter met de linker arm onder de buik op pakken, zodat zijn rug recht blijft.

De zeer grote hond: Deze hoeft, gezien zijn formaat, in de praktijk bijna nooit te worden opgetild. Ook bij de dierenarts blijft hij op de grond.

Vachtverzorging

Het is belangrijk om vanaf het eerste begin de pup regelmatig te borstelen, ook al is dat voor de vacht nog helemaal niet nodig. Zo kan hij er alvast aan wennen en ervan leren genieten. Vindt hij het erg

moeilijk, beloon hem dan geregeld tussendoor met iets lekkers – maar wel alleen *terwijl hij zich rustig gedraagt*. Leer je hond om zich zowel rustig staand als liggend te laten borstelen en er geen spelletje van te maken. Als je je hond op tafel behandelt, leg er eerst een anti-slipmatje op zodat hij zich veilig voelt.

In grote lijnen onderscheiden we de volgende soorten vachten:

a) Korthaar

Eenvoudig in onderhoud, geen klitvorming. Materiaal: zeem, rubberborstel (vooral in de ruiperiode), poetsborstel.

b) Kort tot middellang haar

Dit vergt iets meer onderhoud. Materiaal: een zachte poetsborstel, een hardere voor het lange haar, een pinnenborstel en een fijne kam.

c) Langhaar

Materiaal: harde poetsborstel, pinnenborstel, wijdgetande kam. In de ruiperiode een universele borstel.

Voor kort tot lang haar geldt: regelmatig controleren op klitvorming.

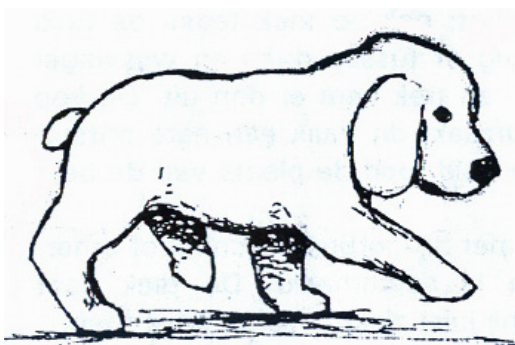
d) Ruwhaar

Deze vachten moeten regelmatig getrimd worden (het dode haar eruit plukken). Materiaal: poetsborstel, pinnenborstel, wijdgetande kam. En alweer controle op klitvorming.

e) Krulhaar

Deze vachten worden eveneens regelmatig getrimd. De vachten klitten snel, dus vaak controleren. Materiaal: universele borstel, pinnenborstel, wijdgetande kam.

Wassen: Was de hond zo min mogelijk. Een of twee keer per jaar is meestal genoeg. Gebruik hiervoor een speciale hondenshampoo (verkrijgbaar in de dierenspecialzaak). Pas na het wassen op voor kouvatten!

Wat er nog meer bij hoort

Oren: De oren moeten regelmatig geïnspecteerd worden. Zijn ze wat vuil, dan kunnen ze schoongemaakt worden met een om de vinger gewonden watje met een paar druppels olijfolie erop.

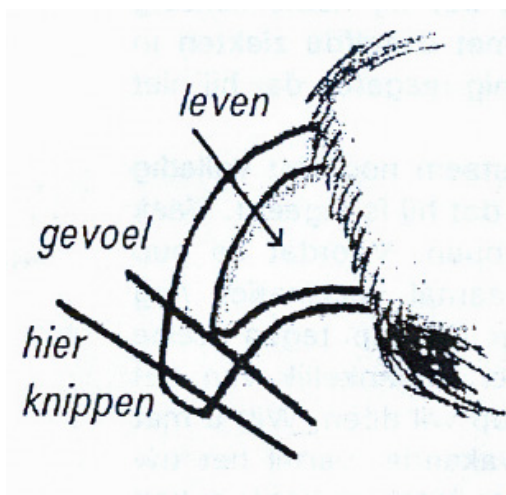
LET OP! Geen wattentips gebruiken! De watjes laten vaak los en je duwt het vuil verder het oor in. Als het oor ontstoken lijkt of je ziet een bruin korrelige smeer in de gehoorgang en het oor ruikt vies (oormijt, zeer besmettelijk) dan ga je uiteraard naar de dierenarts!

Ogen: Wanneer de ogen wat vuil zijn (viezigheid in de ooghoeken), is het in de meeste gevallen voldoende om het vuil te verwijderen met een vochtige tissue of een vochtig watje.

Is de uitvloeiing wat gelig of groenig van kleur, dan duidt dit meestal op een ontsteking en moet je met de hond naar de dierenarts. De ogen kun je schoonmaken met wat gekookt lauw water of lauwe thee. Gebruik geen boorwater, er zijn honden die daar niet tegen kunnen.

Gebit: Het eerste gebit van de hond, het melkgebit, komt rond de derde levensweek door. Met ca. 4 maanden begint het definitieve gebit door te komen. Als de tanden door het tandvlees komen, gaan de melktanden loszitten en vallen er vanzelf uit. Soms blijft er een tand (heel vaak de hoektand, vooral bij kleine rassen) zitten en moet de dierenarts de tand verwijderen. Geef de pup een bot om het wisselen te bevorderen. Het definitieve gebit moet op een leeftijd van 7-8 maanden compleet zijn.

Vooraf op latere leeftijd, maar ook wel eens eerder, komt het voor dat de hond uit zijn bek gaat stinken. Dit is vaak het gevolg van tandsteen, een bruingele aanslag op de tanden. (Kalfs)botten of kluifjes van buffelhuid kunnen tandsteen gedeeltelijk voorkomen, net als regelmatig poetsen met een heel zachte tandenborstel of een gaasje. De dierenarts kan deze aanslag eenvoudig verwijderen. Soms moet de hond daarvoor echter onder narcose. Ook hier is voorkomen beter dan genezen.

Nagels: Bij honden die niet regelmatig op stenen lopen, zullen de nagels onvoldoende afslijten. Je zult de nagels van de hond regelmatig moeten knippen of vijlen.

LET OP! Dit knippen moet heel voorzichtig gebeuren. Je knipt namelijk heel makkelijk in het leven. Dat is een erg bloederige en voor de hond zeer pijnlijke gewaarwording.

Voeten: Bij vorst en sneeuw moet je goed op de voeten van je hond letten. Door strooizout kan de huid tussen zijn kussentjes geïrriteerd raken. Bij sneeuw kunnen bij sommige vachten makkelijk ijsklompjes onder de voeten ontstaan, die de hond het lopen bemoeilijken. Beide problemen zijn voor een groot deel te voorkomen door tussen de kussentjes wat vaseline te smeren.

Anaalklieren: De anaalklieren liggen aan weerszijden van de anus. Bij de ontlasting van de hond worden deze klieren leeg geperst. Dit scherp ruikende vocht is een herkenningsmiddel voor andere honden. Deze klieren kunnen bij niet spontaan legen overvol raken, waardoor ontstekingen kunnen ontstaan.

Verschijnselen: de hond is onrustig, heeft last van jeuk en irritatie rondom het gebied van de anus. Hij begint met zijn achterwerk over de grond te schuren ("sleetje rijden") en bijt zich in veel gevallen kapot, vooral op de rug bij de staartaanzet. De dierenarts knijpt de anaalklieren uit waardoor het euvel (tijdelijk) verholpen is. In het ergste geval kan een operatie nodig zijn waarbij de anaalklieren verwijderd worden.

Gezondheid

De dierenarts

Zelfs de meest gezonde hond moet af en toe naar de dierenarts. Al was het maar eenmaal per jaar voor zijn vaccinatie.

Inentingen

Waarom zijn de inentingen zo belangrijk? Een bekend spreekwoord zegt: "voorkomen is beter dan genezen".

Inentingen voorkomen een aantal nare, soms dodelijke ziekten of ziekten met een grote kans op besmetting. Of ze zorgen ervoor dat de ingeënte hond minder ziek wordt en meer kans heeft op herstel.

Voor pups, waarvan het afweersysteem nog niet volledig op gang is gekomen, is het inenten van levensbelang. Als het goed is, is de fokker al met de puppy-enting begonnen. Voordat de pup volledig beschermd is, moeten een aantal vaccinaties nog (meerdere malen) herhaald worden. Wanneer de pup tegen welke ziekten moet worden ingeënt is onder meer afhankelijk van het merk van het vaccin en van wat je met je pup wil doen. Wil je met je pup zo snel mogelijk op cursus of op vakantie, vertel het dan je dierenarts! Laat je pup, voordat hij zijn laatste inenting heeft gehad en daardoor volledig beschermd is, nog niet uit op uitlaatveldjes.

Het immuunsysteem van de hond profiteert overigens pas volledig van de vaccinatie als zijn afweer op het moment van inenting niet al verzwakt is, bijvoorbeeld door een slechte conditie, een andere ziekteverwekker, bepaalde medicijnen of door ernstige stress. Let er dus op dat je hond goed gezond is op het moment van vaccinatie. De dierenarts hoort dit ook te controleren.

Tegen de jaarlijkse vervolgentingen bestaat bij sommige mensen weerstand. Er bestaat tegenwoordig de mogelijkheid om de hoeveelheid antistoffen in het bloed van de hond te bepalen. Dit heet titeren. Een titerbepaling wordt echter nog niet door alle autoriteiten geaccepteerd, zodat voor pensionbezoek en reizen naar het buitenland bepaalde vaccinaties nog altijd verplicht zijn.

In het buitenland is de rabiësvaccinatie vereist. Let erop dat deze minimaal een maand voor vertrek moet worden uitgevoerd. Daarnaast zijn er in het buitenland soms nog extra gezondheidsmaatregelen vereist. Informeer altijd tijdig bij je dierenarts.

Bewaar je dierenpaspoort waarin de entingen staan zorgvuldig. Deze heb je nodig als je hond in een pension moet of als hij meegaat naar het buitenland.

Ook bij de Kynologenclub Delft moet je je dierenpaspoort aan het begin van iedere cursus aan je instructeur laten zien. Met zoveel honden bij elkaar en vanwege de puppycursussen willen wij zo min mogelijk risico een besmettelijk zieke hond op het terrein te hebben. Overigens accepteren wij ook een geldige titerbepaling.

De zieke hond

Als je hond minder eetlust heeft, meer drinkt of juist helemaal niet, lusteloos of hongerig is, kortom als hij zich anders dan normaal gedraagt, is het aan te bevelen om de temperatuur eens op te nemen. Gebruik hiervoor een (aparte) digitale thermometer. Deze is sneller, minder milieubelastend en vooral minder gevaarlijk voor je hond dan de ouderwetse kwikthermometer.

De temperatuur opnemen bij je hond is meestal niet moeilijk. De temperatuur wordt bij honden rectaal opgenomen. Wrijf het puntje in met wat vaseline of levertraanzalf en breng hem voorzichtig 2 cm in. Het opnemen duurt ongeveer 2 minuten.

De temperatuur bij honden varieert, maar in het algemeen wordt uitgegaan van ongeveer 38° C als normaalwaarde. Zodra je hond een dag lang een halve graad of meer verhoging heeft, is dit als abnormaal te beschouwen.

Omdat de normale temperatuur per hond nog wel eens verschilt, kan het handig zijn de temperatuur van je hond op te nemen terwijl hij gezond en rustig is. Dan weet je beter wanneer je hond echt koorts heeft.

Constaateer je een ondertemperatuur (dus onder de normaalwaarden) dan is dit eigenlijk nog verontrustender. Een bezoek aan de dierenarts

moet je dan beslist niet uitstellen. Geef de zieke hond een warme, tochtvrije plaats!

Het innemen van medicijnen

Een pil kun je proberen toe te dienen door deze goed in iets lekkers te verpakken, bijvoorbeeld in gehakt. Als deze poging mislukt, moet je iets anders proberen:

- Neem de kin van de hond in je ene hand.
- Met je andere hand leg je duim en wijsvinger over de neus van de hond heen. Druk aan aan weerszijden de bovenlippen van je hond tegen de onderkant van zijn bovenkiezen, vlak achter zijn hoektanden. Omdat dit een beetje pijnlijk is, zal je hond zijn bek opendoen.
- Duw zijn kop een beetje achterover.
- Met de hand die je onder de kin had, leg je de pil ver achter op de tong van de hond (bijna in zijn keel).
- Sluit nu de bek, hou het hoofd nog steeds achterover en strijk even omlaag over de keel. Hierdoor is de hond gedwongen te slikken.
- Beloon je hond onmiddellijk met iets lekkers: hierdoor vindt hij de handeling beter voor herhaling vatbaar, en door het inslikken van beloning weet je zeker dat het medicijn goed naar binnen is gegaan.

Bij het ingeven van vloeibaar medicijn houd je weer het hoofd iets achterover, maar nu mag de bek gesloten zijn. Trek de lip een klein beetje uit bij de mondhoek en giet hierin met een lepel of een pipetje het medicijn. Dit loopt dan in zijn wangzak en je hond slikt vanzelf. Beloon je hond weer onmiddellijk met lekkers.

In- en uitwendige parasieten

De twee meest bekende en vaakst voorkomende uitwendige parasieten bij de hond zijn vlooien en teken.

Vlooien

Vlooien veroorzaken jeuk en/of irritatie van de huid. Zeker bij een hond met vlooienallergie kan dit resulteren in rauwe, eczeemachtige plekken. Bovendien zijn vlooien tussengastheer voor de lintworm, zodat je hond ook hiermee besmet kan raken. Vlooien moeten dus absoluut worden bestreden! Op de markt zijn hiervoor veel middelen te koop: poeders, shampoos, spuitmiddelen, druppels voor op de huid of door het eten... Informeer ernaar bij je dierenarts en bij de dierenspecialzaak.

Teken

Teken zijn kleine, spinachtige insecten die voorkomen vanaf het vroege voorjaar tot het late najaar, en bij zachte winters soms zelfs het hele jaar door. Teken nestelen zich bij voorkeur op dunbehaarde gedeeltes, zoals op het hoofd en de poten. Ze bijten zich vast door hun kop in de huid te boren. Ze zuigen zich vol met bloed en kunnen wel 1 cm groot worden. Overigens kun je zelf ook door teken gebeten worden. Dergelijke beten zijn beslist niet ongevaarlijk, omdat teken diverse ernstige ziekten kunnen overbrengen. In Nederland is dat vooral de ziekte van Lyme (ook voor mensen gevaarlijk), maar sinds een aantal jaar ook Babesiose.

Als je bij jezelf binnen drie weken rond de plek van de een rode ring constateert of last krijgt van griepverschijnselen, moet je naar de huisarts. Vertel deze dat je mogelijk met Lyme besmet bent. De huisarts kan in dit vroege stadium de ziekte effectief behandelen met antibiotica.

Bij de hond is Lyme niet te herkennen aan een rode ring, maar aan vrij algemene verschijnselen:

- koorts
- verlies van eetlust
- uitdroging
- sloomheid
- gezwollen lymfeklieren

In het zuidelijk deel van Europa brengen teken op de hond ernstige ziekten over, zoals Babesiose (al genoemd) en Rickettsiosis over. Bescherm je hond daarom zeker in deze landen tegen deze parasieten met een goede tekenband. Controleer verder je hond dagelijks op teken en verwijder deze.

Een teek verwijderen gaat als volgt: pak de teek tegen de huid van de hond beet met een tekentang of tussen duim en wijsvinger (niet de teek platdrukken!), draai hem 180 en trek hem er dan voorzichtig uit. De kop moet er uit zijn. Zo niet, dan veroorzaakt dit vaak een nare ontsteking. Na het verwijderen moet je de huid rond de plaats van de beet ontsmetten.

LET OP! Verdoof nooit de teek tevoren met bijvoorbeeld alcohol, smeer de huid niet voor het verwijderen in met boter of andere smeerseltjes. Dit wordt vaak aangeraden, maar is achterhaald. De teek gaat hierdoor namelijk braken, waardoor hij juist ziekten zal overbrengen.

Naast uitwendige parasieten zijn er een aantal inwendige parasieten waar honden last van kunnen hebben. Lint- en spoelwormen zijn de meest voorkomende.

Lintwormen

Lintwormen loopt de hond op door hun tussengastheer de vlo op te eten. De volwassen lintworm haakt met zijn kop vast in de darmen van de hond. Zijn lijf bestaat uit vele segmenten met daarop de eitjes. Geregeld laat zo'n segmentje los en komt het in de ontlasting terecht. Het ziet er dan uit als een plat plaatje. Opgedroogde segmenten lijken op rijstkorrels en zijn vaak te vinden rond de anus. Lintwormen bestrijden heeft pas zin als ook het vlooiënprobleem wordt aangepakt.

Spoelwormen

Spoelwormen komen vooral bij pups voor, omdat deze nog niet voldoende weerstand hiertegen hebben opgebouwd. De pups krijgen de spoelworm door van de moeder en later door contact met besmette voorwerpen. Verschijnselen: magerheid, dof haar, gebrek aan eetlust en bij een zware infectie een dikke ronde buik (wormbuikje). Trouwens, ook mensen kunnen met spoelwormen besmet raken.

Dit waren de twee belangrijkste soorten wormen waarmee de hond besmet kan raken. Er bestaan er echter nog meer. In verband met alle soorten wormen die bij de hond voorkomen, raden wij aan je hond minstens tweemaal per jaar te ontwormen, waarbij een van beide keren liefst één week voor de inenting.

Wanneer je denkt een of meer van voornoemde parasieten te hebben geconstateerd, dan is het goed om je dierenarts te raadplegen. Ook hier geldt weer: voorkomen is beter dan genezen.

Hou het hondenverblijf goed schoon, let regelmatig op de ontlasting en hou steeds de totale gezondheid van je hond in de gaten.

Teef en reu

Of je nu een teefje hebt of een reu, het is handig om meer te weten over de zaken die specifiek bij het geslacht komen kijken. Zo wordt zowel bij de teef als bij de reu al gauw gesproken over steriliseren of castreren. Dat hier behalve voor- ook nadelen aan kleven is handig om te weten om een goeie beslissing wilt nemen.

De teef

Loopsheid

Teven worden normaal gesproken voor het eerst loops als ze ongeveer 9 à 10 maanden oud zijn, maar binnen de grenzen van 6-18 maanden is het optreden van een eerste loopsheid nog steeds normaal. Na die eerste keer wordt de teef ongeveer om de 6 maanden opnieuw loops.

Kortere of langere tussenpozen vormen geen reden tot ongerustheid. De totale loopsheid duurt ongeveer 3 weken. Tussen de 8e en de 16e dag vindt gewoonlijk de ovulatie plaats en is de teef bereid zich te laten dekken – maar ook op deze vuistregel bestaan uitzonderingen. Mogelijk zal de teef zelf weglopen om een geschikte partner te vinden - vandaar de naam “loops”. De eerste 10 dagen is de uitvloeiing wat bloederig, daarna wordt het wat lichter van kleur. De hoeveelheid uitvloeiing is bij elke teef weer anders.

Wordt je teef, ondanks alle oplettenheid, toch gedekt, dan bestaat de mogelijkheid haar door de dierenarts een injectie te laten geven (morning-after prik).

In de meeste gevallen wordt hiermee wel een nestje voorkomen, maar er zijn toch duidelijke nadelen. De loopsheidperiode wordt verlengd (duurt vaak tweemaal zo lang als normaal) en er is een vrij grote kans op baarmoederontsteking. Al met al reden genoeg om je teef goed in te gaten te houden tijdens de loopsheid en geen drukbezochte hondengebieden op te zoeken.

Prikpil

De prikpil voorkomt de loopsheid. De dierenarts spuit een hormoon in waarmee de loopsheid wordt onderdrukt. De werking van dit hormoon is 6-9 maanden. Wil je met je teef een nestje fokken, laat haar dan nooit inspuiten.

Castratie

Castratie wordt in de volksmond meestal “sterilisatie” genoemd. Het houdt in dat de baarmoeder en de eierstokken op operatieve wijze worden verwijderd.

Castratie van de teef heeft het voordeel dat ze niet meer loops wordt en nooit last kan krijgen van baarmoederontsteking. De arts haalt immers alles weg. Als de castratie kort na de eerste loopsheid gebeurt, is er ook een veel lagere kans op mammatumoren op latere leeftijd. Castratie heeft echter ook enkele nadelen. Zo is de kans groter dat de teef op latere leeftijd incontinent wordt. Een felle teef kan na castratie nog feller worden. En er zijn aanwijzingen dat na een vroege castratie vóór de eerste loopsheid onder meer de kans op botkanker groter is. Het castreren van een teef is dus iets waarbij je de voordelen goed tegen de mogelijke nadelen moet afwegen.

Na de castratie moet je je teef beslist minimaal 30 procent minder te eten geven, omdat ze anders snel te dik zal worden.

Sterilisatie

Hierbij worden alleen de eileiders afgebonden. De teef wordt hierna gewoon weer loops. Deze ingreep wordt bijna nooit toegepast.

Schijnzwangerschap

Schijnzwangerschap treedt vaak na de loopsheid op en duurt ongeveer 8 tot 10 weken. Verschijnselen: de hond is erg aanhankelijk, sloom, de

tepels kunnen opzwellen en zelfs melk afgeven.

De teef kan nestdrift vertonen: ze gaat bijvoorbeeld met allerlei materiaal lopen slepen en zoekt een eigen plekje waar dit allemaal naar toe wordt gebracht. Dit kan voor je interieur overigens soms destructieve vormen aannemen. Veel bewegen en minder eten kan helpen, maar meestal is er weinig aan te doen.

De reu

De reu kan vaak last hebben van een ontsteking van de voorhuid van de penis. Dan komt er gele pus uit en soms verliest de hond wat druppels. Het is bijna niet te voorkomen. De reu ligt op de grond, op het zand of op het gras, vuil dringt naar binnen en veroorzaakt zo een ontsteking.

Bij erge ontsteking kun je bij de dierenarts een voorhuidcleaner krijgen, waarmee je de voorhuid regelmatig schoonmaakt. Als je een dergelijke ontsteking verwaarloost, kan het zijn dat deze niet meer weggaat of steeds weer terugkomt. De ontsteking is dan chronisch geworden.

Castratie

Castratie van de reu moet goed worden overwogen en eigenlijk alleen worden toegepast in een onhoudbare situatie, bijvoorbeeld als hij overmatig seksueel geprikkeld is of zelfverzekerd agressief gedrag tegen in hoofdzaak andere reuen vertoont. Een reu die agressie uit onzekerheid vertoont kan na castratie juist nog agressiever worden. Reuen kunnen na hun castratie aantrekkelijk worden voor andere reuen.

Ook bij de reu is het dus zaak de voor- en nadelen goed tegen elkaar af te wegen.

Na de castratie moet je je reu beslist minimaal 30 procent minder te eten geven, omdat hij anders snel te dik zal worden.

Chemische castratie

Chemische castratie is een tijdelijke variant op de echte castratie. Tegenwoordig kan de hond een implantaat krijgen die bepaalde hormonen tijdelijk (tot zelfs 1 jaar) onderdrukt. Met een chemische castratie kun je uitproberen of een definitieve, operatieve castratie wel de oplossing voor het (gedrags)probleem is.

Bespreek de chemische castratie met je dierenarts als je je reu ooit wilt laten dekken.

TIP: Programmeer het telefoonnummer van je dierenarts in je telefoon voor noodgevallen.

Wat is een hond?

Om je hond goed te kunnen begrijpen, opvoeden en trainen, moet je iets weten over het wezen van je hond. Pas als je weet wat voor dier je hond is, heb je een idee wat voor gedrag je van je hond kunt verwachten. Pas als je weet wat hij leuk en lekker vindt, weet je hoe je hem kunt belonen. En tegelijkertijd ben je beter voorbereid op wat hij fout kan doen.

Voorvader wolf

In alle hondenboeken is te lezen dat de hond afstamt van de wolf. Divers onderzoek toont aan dat de afsplitsing tussen wolf en hond nog veel langer geleden gebeurd is dan dat we vermoedden, namelijk zo'n 100.000 jaar. Al minstens 10.000 jaar is de band tussen mens en hond zeer innig. Door eeuwenlange selectie op allerlei voor de mens nuttige eigenschappen, is de hond in de tussentijd behoorlijk veranderd ten opzicht van de wolf. Bepaalde kenmerken zijn versterkt, andere juist meer naar de achtergrond gedrongen. Deels daarom kunnen we tegenwoordig uit meer dan 300 verschillende rassen kiezen.

Ieder van die rassen is voortgekomen uit een selectie op bepaalde, specifieke eigenschappen zoals aanleg voor veedrijven, een afschrikwekkend voorkomen en karakter, snelheid, opsporen van wild enz, en tegenwoordig helaas vooral veel op uiterlijk.

Hoeveel een hond qua gedrag nog enigszins op zijn voorvader de wolf lijkt, is van ras tot ras en van hond tot hond verschillend. Ten opzichte van de wolf zijn bij de hond in feite de 'scherpe kantjes' eraf gehaald. Geeft het feit dat de wolf de voorvader van onze hond is, ons extra informatie over hoe we onze hond zouden moeten opvoeden? Nou, ongeveer evenveel informatie als wanneer wij naar de chimpansee, onze meest naaste nog levende verwant, gaan kijken om te zien hoe we onze kinderen moeten opvoeden.

Aangeboren eigenschappen

Vanuit hun afkomst hebben honden bepaalde karakteristieken en gedragsneigingen meegekregen. Sommige zijn gunstig, andere bepaald lastig, maar verreweg de meeste hebben zowel voor- als nadelen. Als je je daar vanaf het begin goed van bewust bent, kun je deze trekken bij een pup of nieuwe hond gelijk in goede banen leiden.

Alle honden bezitten de onderstaande eigenschappen:

- Honden zijn roedeldieren, ze leven in een groep en zijn dus sociale dieren:
  - Ze zijn gevoelig voor aandacht, aanhalen en spelen.
  - Ze zijn niet graag alleen en moeten dit echt leren.
  - Ze communiceren via lichaamstaal.
  - Het oplossen van conflicten kan gepaard gaan met agressie die aan bepaalde regels gebonden is.
  - In onze maatschappij hebben honden onze leiding nodig.

- Honden zijn roofdieren en aaseters:
  - Speuren en zoeken naar prooi. Bij sommige honden kan dit tot gevolg hebben: neus aan = oren uit. Maar speuren stelt honden bv. ook in staat vermiste mensen op te sporen.
  - Najagen van de prooi. Alle zich snel verwijderende voorwerpen zijn een potentiële prooi, zoals joggers, fietsers, skaters, rennende kinderen, auto's, katten, konijnen. Maar ook speeltjes als tennisballen.
  - Grijpen van de prooi: zie vorige punt. Maar ook kunnen ze voor de politie indien nodig reischoppers grijpen.
  - Verscheuren van de prooi: kussens, kleden, of een daarvoor aangeboden keukenrol of kartonnen doos.
  - Knagen op botten van de prooi: tafelpoten, tapijten, deuren, hondenmand, of daarvoor aangeboden knaagspeeltjes.
  - Uitgraven van de prooi: zojuist beplante bloembedden, of een speciaal aangelegde graafbak in de tuin.
  - Weinig kieskeurige en snelle eters: brokjes, aangeboden lekkers, hapjes voor de gasten, boterham van de kinderen, rottend dierenlijk, paarden- en andere poep.

- Honden kunnen hun gevoelens niet verbergen en niet doen alsof. Honden leven in het hier en nu. Zij reageren altijd direct op een situatie en uiten hun gevoelens daarbij open en eerlijk.

- Honden leren puur door ondervinding. Zij leggen verbanden (associaties) tussen gebeurtenissen en dat wat er meteen op volgt, een gevolg van het feit dat ze in het hier en nu leven. In dit 'associatie-leren' zijn honden echter meesters!
Honden weten (leren) wat voor ze werkt en wat niet, wat voor hen iets leuks oplevert en wat voor hen gevaar of nare dingen tot gevolg kan hebben.
Een hond weet niet dat iets "niet mag", maar wel dat hij met dat gedrag een voordeel kan bemachtigen. Als de baas dan agressief reageert (boos wordt), kan de hond concluderen dat hij dat gedrag niet moet herhalen in de buurt van de baas. Als de hond heeft

ondervonden dat het gedrag hem voordeel oplevert, zal hij het echter wel willen herhalen.

Dit is geen kwade wil, maar gewoon een gevolg van de manier waarop honden in elkaar steken (en de meeste mensen ook).

Daarom werken honden ook alleen als zij er zelf voordeel bij hebben en niet puur om de baas een plezier te doen.

- Honden zijn gewoontedieren. Gewoonten ontstaan door veel herhaling. Het is moeilijk, maar absoluut niet onmogelijk om gewoonten te doorbreken. Dit geldt voor slechte, maar ook voor goede gewoonten. Blijf goed gedrag van je hond dus zijn hele leven lang "onderhouden" door het geregeld te belonen.

Tussen de rassen en individuen kan het voorkomen van een bepaald gedrag verschillen, maar in aanleg zijn al deze eigenschappen aanwezig en zijn ze iets om altijd rekening mee te houden. Bijna alle eigenschappen hebben zowel voor- als nadelen. De kunst is om de eigenschappen op een voordelige manier te gebruiken, en de nadelige kanten ervan te voorkomen en/of de hond duidelijk te maken hoe hij dit gedrag op een acceptabele manier kan uiten.

Een aantal aanwijzingen hoe je dit kunt aanpakken, volgen verderop in dit boekje.

Lichaamstaal

Honden communiceren met lichaamstaal. Naarmate je de lichaamstaal beter kunt lezen, ga je steeds meer zien en waarderen hoe verfijnd honden kunnen communiceren.

Op de volgende pagina zie je allerlei voorbeelden van lichaamstaal bij honden. Van speels, tot ontspannen, tot alert, doorgaand naar de uitersten, dominant en angstig agressief. Steeds staat erbij waaraan je deze houdingen kunt herkennen.

Overigens zal een angstig agressieve hond zeker tot de aanval over kunnen gaan. In dat geval zou hij naar het eerste grijpen wat er in zijn buurt komt, zoals een arm of eventueel een stok die je vasthebt. Een zelfverzekerde agressieve hond zal je direct naar de keel kunnen vliegen.

Nog even een misverstand uit de wereld helpen: kwispelen is niet altijd teken van vrolijkheid en vriendelijkheid, maar vaak gewoon van opwinding. Ook agressie is opwindend, dus het kan goed zijn dat als je

hond heel hoog en snel staat te kwispelen naar een andere hond, hij op het punt staat te gaan knokken!

Bij alle honden is deze lichaamstaal terug te vinden. Iets om bij stil te staan is dat bijna iedere rasstandaard weer een verschillende stand van oren en staart voorschrijft. Ook de vacht kan voor verwarring zorgen, doordat deze het zicht op zijn lichaamstaal kan ontnemen (een extreem voorbeeld hiervan is de Bobtail).

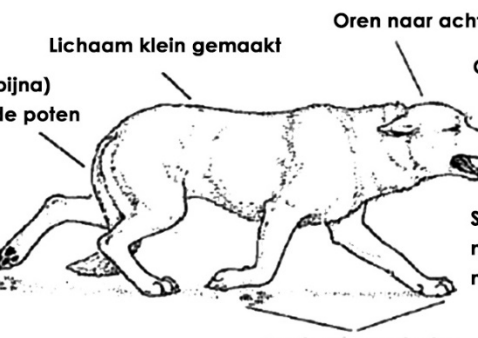
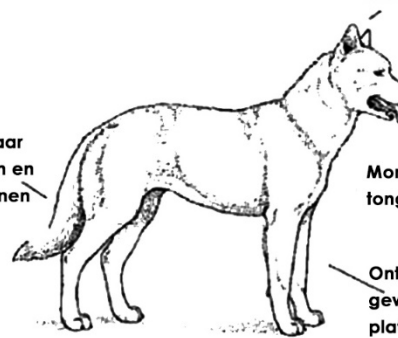

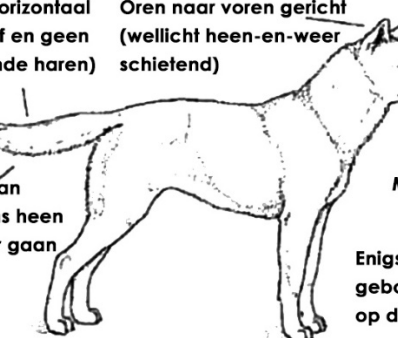

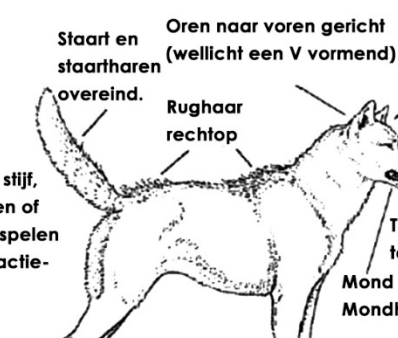
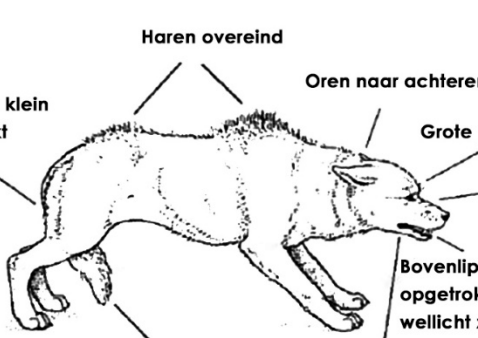
Om te laten zien hoe verschillend de lichaamstaal er bij verschillende honden uit kan zien, hebben we daarom ook allerlei voorbeelden van lichaamstaal toegevoegd van een Boston-terriër, van de uitstekende hondentaal-cartooniste Lili Chen.

Voor een pup is het zeer belangrijk dat hij de eerste paar maanden zoveel mogelijk soorten honden meemaakt, zodat hij al deze verschillen kan leren kennen en hij later alle honden die hij tegenkomt goed kan begrijpen (zie ook Socialisatiefase op blz. 28).

Honden kunnen dus een veelheid aan signalen geven die andere honden en ons kunnen vertellen hoe ze zich voelen. Van ontspanning, speelsheid, genegenheid tot lichte en zware stress tot waarschuwingen dat hun grens bereikt wordt.

Leer deze signalen herkennen. Als een hond toont dat hij moeite heeft met bepaalde situaties, leer dit zien en help je hond hier goed mee om te gaan, bijvoorbeeld door hem een plek te bieden waar hij zich veilig voelt.

Tegenwoordig zijn er veel bronnen in boeken en op internet om meer te leren over lichaamstaal en kalmerende signalen. Jezelf hiermee bekend maken is een absolute aanrader!

<p style="text-align: center;">SPEELBUIGING of SPELBOOG</p> <p>Staat omhoog Staat kan breeduit kwispelen Oren overeind Grote pupillen Mond open, tong wellicht zichtbaar Voorpoten bijna plat op de grond Achterlijf omhoog</p> <p>De hond zal deze positie meestal maar kort aanhouden voor hij begint te rennen in een willekeurige richting</p>	<p style="text-align: center;">STRESS EN ANGST</p> <p>Lichaam klein gemaakt Oren naar achteren Grote pupillen Staat (bijna) tussen de poten Snel hijgen, mondhoeken naar achteren Zwetende voetzolen</p>
<p style="text-align: center;">ONTSPANNEN</p> <p>Oren overeind (niet naar voren gericht) Staat naar beneden en ontspannen Mond enigszins open, tong zichtbaar Ontspannen houding, gewicht rust op de platte voeten</p>	<p style="text-align: center;">ANGST EN ONDERWERPING (actieve onderworpenheid)</p> <p>Glad voorhoofd Oren naar achteren Oogcontact kort en indirect Lichaam klein gemaakt Staat naar beneden (mogelijk enigszins kwispelend) Likt gezicht dominante hond of eigen lippen Mondhoeken naar achteren Voorpoot geheven Mogelijk zwetende voetzolen</p>
<p style="text-align: center;">ALERT</p> <p>Staat horizontaal (niet stijf en geen opstaande haren) Oren naar voren gericht (wellicht heen-en-weer schietend) Ogen wijd open Gladde neus en voorhoofd Mond gesloten Enigszins naar voren gebogen, gewicht rust op de tenen Staat kan enigszins heen en weer gaan</p>	<p style="text-align: center;">BUITENGEWONE ANGST, TOTALE ONDERWERPING (passieve onderworpenheid)</p> <p>Rolt zich op de rug, stelt keel en onderlijf bloot Hoofd afgewend om direct oogcontact te vermijden Oren plat naar achteren Ogen gedeeltelijk gesloten Neus en voorhoofd glad Mondhoeken naar achteren Staat tussen de poten Kan wat urine laten lopen</p>
<p style="text-align: center;">DOMINANTIE-AGRESSIE</p> <p>Staat en staartharen overeind. Oren naar voren gericht (wellicht een V vormend) Voorhoofd en neus gerimpeld Rughaar rechtop Bovenlip opgetrokken Tanden (en vaak ook tandvlees) ontbloeit Mond open in C-vorm Mondhoeken naar voren Stijve houding, enigszins naar voren gebogen Staat is stijf, kan trillen of snel kwispelen (kleine actie-radius)</p>	<p style="text-align: center;">ANGSTAGRESSIE</p> <p>Haren overeind Oren naar achteren Grote pupillen Gerimpelde neus Bovenlip enigszins opgetrokken (tanden wellicht zichtbaar) Mondhoeken naar achteren Staat tussen de poten (weinig of geen beweging) Lichaam klein gemaakt</p>

Afbeeldingen afkomstig van www.blafz.nl

HONDENTAAL

met Boogie, de Boston Terrier

ALERT

WANTROUWIG

ANGSTIG

BEDREIGD

WOEDEND

"VREDE!"
wegkijken/
hoofd wegdraaien

GESTRESST
gapen

GESTRESST
neus likken

"VREDE!"
grond snuffelen

"RESPECT!"
wegdraaien & lopen

"HEB RUIMTE NODIG"
oogwit zien

JACHT
focussen

GESTRESST
krabben

STRESS LOSLATEN
uitschudden

ONTSPANNEN
neutrale oren
knipogen

"RESPECT"
rugje laten zien

VRIENDELIJK
& BELEEFD
gebogen lichaam

VRIENDELIJK

ALSJEBLIEFT
(plezieren)
rond welp gezichtje

"IK BEN JE SCHATTEBOUT"
buikje wrijven

"HALLO IK HOU VAN JE"
begroetingsrek

"IK BEN VRIENDELIJK"
speelbuiging

"KLAAR!"
prooibuiging

"JIJ ZULT ME ETEN GEVEN"

NIENSGIERIG
hoofdje schuin houden

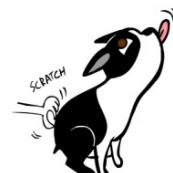
VROLIJK
of heet

DOLBLIJ
kwispelstaart

"MMMMM ..."

"IK HOU VAN JE.
NIET OPHOUDEN"

De ontwikkelingsfases

Tot zijn volwassenheid doorloopt de hond een aantal fases:

- 0 - 2 weken: Vegetatieve fase: in deze periode zijn de voornaamste "activiteiten" eten en slapen. De ogen en oren zijn nog gesloten, de puppy beleeft de wereld om hem heen uitsluitend via geuren en gevoel.
- 2 - 3 weken: Overgangsfase: de ogen en oren gaan open, de pup begint de wereld om hem heen te verkennen.
- 3 - 16 weken: Socialisatiefase: de pup verkent zijn wereld verder, speelt met nestgenoten, leert hondentaal, leert wie zijn soortgenoten zijn. Deze fase is onder te verdelen in de tijd dat de hond nog in het nest is en de periode vanaf het moment dat hij bij jou in huis komt.
- 4 - 6 maanden: Juveniele fase: de pup leert zijn lichaam steeds beter beheersen en leert wat zijn plaats is in het gezin.
- Vanaf 6 maanden: Pubertijdsfase: de hond gaat uitproberen of de regels nog steeds gelden en overal consequent gehanteerd worden.

Socialisatiefase

De socialisatiefase is van deze fases de allerbelangrijkste. Hierin moet de puppy snel leren hoe de wereld om hem heen in elkaar zit, wat leuk is, wat gevaarlijk, wat normaal. Daartoe heeft hij van nature in deze periode een grote nieuwsgierigheid en een enorm leervermogen. Wordt deze periode onvoldoende benut, dan heeft de pup een achterstand die hij niet of maar heel moeizaam kan inhalen.

Bij de fokker

In de periode dat de pup nog in het nest zit, moet hij (onder andere) leren de mens als soortgenoot te zien, anders is hij later eigenlijk ongeschikt als huisdier. Het is dan ook van enorm belang dat hij in deze tijd behalve honden ook veel mensen om zich heen heeft gehad, bijvoorbeeld omdat het nest in de woonkamer werd gehouden. Zo leert hij ook alle normale geluiden en gang van zaken in een huishouden kennen, zoals de televisie, de stofzuiger, de magnetron en de bewegingen van de bewoners, de andere honden in huis en het – bij een fokker meestal veelvuldige – bezoek. Ook zal een goeie fokker

heel veel extra doen om puppy's te socialiseren, zoals verschillende soorten oppervlakken in de puppyren (stroef, knisperig, zacht, koud, eventueel wiebelend...), diverse soorten speeltjes en geluids-CD's met allerlei vreemde geluiden (onweer, vuurwerk, trein- en vrachtwagen geluiden, enz). Een goeie fokker zal als mogelijk de puppy's ook in het nest al buiten laten spelen en een begin maken met de zindelijkheidstraining. Steeds meer fokkers gaan ook een of meerdere keren met de puppy's in de auto op pad naar een veilige maar voor de puppy's geheel vreemde plek. Alles om hun puppy's een zo goed mogelijke start in het leven te geven.

Een pup uit een schuurtje achteraf, die weinig aanraking heeft gehad met al deze zaken, heeft een onoverbrugbare achterstand in zijn socialisatie. Alle reden om heel zorgvuldig te zoeken naar een fokker die het grootbrengen van een puppynest met alle zorgen omringt!

Thuis verder socialiseren

Vanaf het moment dat de pup bij je in huis komt, moet hij zoveel mogelijk verschillende indrukken opdoen. Geef je hem niet die kans, dan zal je hond zich in zijn eigen omgeving met voor hem normale situaties evenwichtig gedragen. Zodra hij echter in een nieuwe situatie komt of er iets verandert in zijn vertrouwde omgeving, zal hij angstig reageren. Een extreem voorbeeld hiervoor is een pup die in deze periode nooit zijn kennel heeft verlaten. Als een dergelijke hond later uit zijn kennel wordt gehaald, kan hij volslagen in paniek raken, waarbij hij uit pure doodsangst naar alles kan bijten wat in zijn buurt komt, of zich helemaal in zichzelf kan terugtrekken. De hond heeft dan kennelsyndroom. Hieraan is maar heel weinig te doen.

Neem hem zoveel mogelijk overal mee naartoe, in de trein, de bus, de tram en uiteraard de auto. Laat hem kennis maken met andere dieren: paarden (manege), schapen, koeien, geiten (kinderboerderij). Neem hem mee naar vrienden en nodig ook geregeld vrienden uit (die vinden die "kraamvisite" waarschijnlijk allang leuk). Laat hem met zoveel mogelijk mensen kennismaken. Neem hem eens mee de stad in, zodat hij aan drukte en menigten leert wennen.

De kunst bij het socialiseren is om de pup vooral veel goeie ervaringen te laten opdoen. Als iets te overweldigend zou kunnen zijn voor de pup, is het een goed idee om hem eerst even de zaken op een afstandje te laten bekijken en eventueel op de arm te nemen tot hij aan de situatie gewend is en aangeeft zelf te willen ontdekken. Op dat moment kun je hem op de grond zetten, maar blijf nog even gehurkt zitten zodat hij een veilige plek heeft om het vanuit die nieuwe lage plek te kunnen bekijken voor hij op onderzoek uit gaat.

Hoe meer goede indrukken de pup in deze fase opdoet, hoe evenwichtiger hij later ook volslagen nieuwe situaties tegemoet zal kunnen treden.

Omgaan met iets engs

Als er eens iets "engs" gebeurt (rommelende rolcontainer, kind fietst over zijn poten heen, opengaande paraplu, blaffende hond), blijf dan kalm. Als hij je opzoekt, kun je hem even jouw rustige en kalme steun bieden (rustige ademhaling, normale kalme stem, eventueel even hurken zodat hij een veilig plekje heeft om bij te komen). Maar geef je hond vervolgens absoluut de kans om te wennen aan dat waar hij van schrok, om mee te maken dat het helemaal niet zo eng is.

Probeer je hond niet met lekkers naar het enge voorwerp of de situatie toe te lokken als hij die duidelijk nog eng vindt. Dit zie je aan zijn lage houding, zijn uitgestrekte nek en het wegleunen van het voorwerp van zijn angst.

Kijk liever of je je hond even kunt afleiden met een spelletje, loop zelf ruim om het enge voorwerp heen, en beloon iedere nieuwsgierigheid die je hond toont voor het engs met je stem en eventueel met lekkers, dat je bij jezelf geeft, dus niet bij het enge voorwerp. Laat het initiatief tot benaderen aan je hond over. Als hij zelf kan beslissen zonder extra druk van jouw kant, zal hij het snelst over zijn angst heen komen.

Pas als je hond het enge voorwerp of de situatie niet meer interessant vindt of zelfs leuk, loop je door.

Omgaan met andere honden

Laat je pup vooral ook met andere honden kennismaken, ook al is hij nog niet volledig ingeënt! Dit is een erg belangrijk deel van zijn socialisatie.

Let daarbij wel op met welke honden je hem in contact brengt.

Probeer zelf de andere hond altijd in te schatten, kijk als je hem niet kent heel goed naar zijn gedrag of vraag de eigenaar hoe hij met puppy's omgaat. Bepaal dan pas of je je pup ermee laat spelen.

Spelen is natuurlijk een heel goeie manier van socialiseren, maar het is beslist net zo belangrijk dat je hond leert dat sommige honden zijn aanwezigheid niet op prijs stellen en dat hij er beter een respectvol boogje omheen kan lopen.

Een oudere hond mag beslist een opdringerige puppy corrigeren, maar de puppy moet er niet bang van worden en mag er zeker niet door verwond raken (al kan een krasje wel eens gebeuren). Als een hond te hard corrigeert, hou je pup of jonge hond dan bij hem uit de buurt.

Na een goeie, evenwichtige correctie van een andere hond heeft een pup wel respect (al is het maar tijdelijk), maar beslist geen angst.

Neem je puppy of hond dus ook weer niet te snel in bescherming, hij mag best eens door een evenwichtige hond op zijn nummer worden gezet. Hier leert hij allerlei zaken van, zoals hoe hij zijn houding, lichaamstaal en gedrag moet aanpassen aan verschillende situaties, wanneer hij een situatie beter kan vermijden, wanneer hij zich beter koest kan houden en wanneer hij juist vrolijk kan uitdagen.

Bij de kennismaking met een andere, grote hond, kun je net als bij enge situaties je pup eerst even op de arm nemen. Als je puppy aangeeft graag op de grond te willen, zet je hem neer en blijf je nog even gehurkt zitten zodat hij nog een beetje jouw bescherming kan opzoeken.

Als je al een hond hebt en de pup is je tweede hond, zorg dan dat je eerste hond niet alles zelf moet regelen met de puppy, ook al corrigeert hij deze netjes. Neem deze hond ook in bescherming als de pup erg aan het klieren is en help de volwassen hond de grenzen die hij aangeeft tegenover de pup handhaven. Soms moet je een beetje scheidsrechteren, kijken wat eerlijk is en daarnaar handelen. Reageert de oudste hond erg heftig op de pup, vraag dan om raad bij je instructeur of eventueel zelfs een gedragstherapeut.

Ook is het goed dat je hond leert dat spelen met een andere hond alleen in bepaalde situaties mag. Zo laten sommige mensen hun honden per definitie niet spelen aan de lijn – dit voorkomt dat riemen in de knoop raken, de honden niet meer van elkaar weg kunnen en er daardoor een gevecht ontstaat.

Spelen met andere honden

Als speelkameraadje zijn pups van de eigen leeftijd natuurlijk erg leuk, zeker als ze ook ongeveer even groot zijn, maar laat ze niet meer dan 2 minuten onderling ravotten. Pas als ze na een pauze weer een beetje gekalmeerd zijn, mogen ze nog een keertje. Dit is ook een mooie gelegenheid om een puppy te leren hierkomen uit een superleuke situatie: lok je hondje (terwijl de andere eigenaar hetzelfde doet met zijn hondje) weg uit het spel en beloon, beloon, beloon hem met superlekkers voor braaf meekomen en rustig bij je blijven, voordat je hem weer kort verder laat spelen (waarmee hierkomen voor je hond dus niet "einde spel" betekent!).

Te wilde en te lompe honden, hoe vriendelijk ook, zijn meestal geen goeie speelkameraad: ze kunnen een jonge pup bezeren en gaan meestal veel te lang door. Hou dergelijke spelletjes dan ook echt heel kort of begin er niet aan. Door lompe medespelers kan je eigen hond ook leren om lomp te spelen, zoals een hond door een gevoeliger speelkameraad een rustiger speelstijl kan leren.

Iets oudere, evenwichtige honden die pups leuk vinden of in ieder geval tolereren, maar ook grenzen aangeven, zijn vaak de beste speelkameraden. Zij houden het spel rustiger en stoppen er ook meestal op tijd mee.

LET OP! Totdat je puppy volledig is ingeënt, laat hem dan niet lopen en spelen op veldjes waar alle honden uit de buurt steevast worden uitgelaten. Daar kan hij al te gemakkelijk een ernstige ziekte oplopen (zie ook Inenting, blz. 15).

Alleen leren blijven

Alleen zijn is ook iets waaraan je pup in deze gevoelige fase moet wennen. Later lukt dat veel moeilijker. Je leert hem dit door geleidelijk aan langer weg te blijven. Meer hierover kun je lezen in Alleen zijn op blz. 53.

Meelopen aan de riem

Om je pup te kunnen uitlaten, zul je hem ook snel aan halsband en riem moeten laten wennen. Doe de hond eerst de halsband om, niet te strak, maar ook niet te los – er moeten makkelijk 2 vingers tussen de halsband kunnen. De eerste dagen zal je pup er wat onwennig aan krabben en zijn pootjes of nagels mogen natuurlijk niet blijven haken. Als hij de halsband een paar uur heeft omgehad en er al wat aan gewend is, doe je het riempje eraan. Zo laat je hem wat rondlopen, ervoor oplettend dat hij nergens met de riem achter blijft haken. Als de nieuwigheid er wat vanaf is, kun je het buiten proberen. Pas in het begin je tempo aan aan dat van de pup, zodat hij ook aan deze nieuwe situatie weer wat kan wennen.

Later kun je hem met vrolijke stem, een klopje op je been of een huppeltje terughalen als hij te snel gaat of juist ineens blijft stilzitten. Niet sleuren, noch vooruit, noch achteruit. Dan leert je hond juist dat een strakke lijn normaal is. Zodra je pup netjes aan een slap lijntje loopt, beloon je hem enthousiast met hoge stem en wat lekkers. Je zult merken dat hij je dan ook weer interessant vindt, waardoor hij nog beter met je meeloopt, wat je natuurlijk weer beloont. Oefen dit in het begin hooguit 2 minuten achter elkaar en bouw het langzaam op.

Meer over netjes aan de lijn lopen lees je in *Trekken aan de lijn* op blz. 59.

Pubertijdsfase

De pubertijdsfase is voor de eigenaar vaak heel frustrerend. Het lijkt alsof alles wat de pup geleerd had tijdens de eerste maanden allemaal voor niets is geweest. Hij luistert niet, sterker nog, het is alsof hij van de simpelste commando's nog nooit heeft gehoord!

Dit is een normaal onderdeel van de ontwikkeling, niet alleen van de hond (en de mens), maar van ieder sociaal levend wezen. De puberteit is de periode van zelf beslissingen leren nemen, van dingen op de eigen manier leren doen. Het is geen rebellie, het is een grote stap naar volwassenheid. Je hond is aan het ontdekken of de grenzen die je eerder aangaf nog steeds gelden.

Overigens gebeurt dit niet alleen bij pubers, maar ook bij herplaatsers als ze zo'n 6 tot 8 weken in huis zijn. Bij pubers komen er echter ook nog eens allerlei hormonen bij die hun denkvermogen bij vlagen totaal kunnen wegvagen. De puberteit begint bij honden rond 6-7 maanden en duurt tot de hond volledig volwassen is, zo'n 3-4 jaar. De absoluut ergste fase is na de eerste 2-3 maanden wel voorbij, maar ook later kunnen de vlagen van verstandsverbijstering en uitproberen af en toe terugkomen.

Hoe moet je er dan mee omgaan? Als puppy gaf je je hond pas vrijheden (los van de riem mogen, los in huis mogen zonder continu in de gaten te worden gehouden) als hij die bleek aan te kunnen – of als dat veilig kon. Als je puber zijn lessen of manieren vergeet, behandel hem dan hetzelfde als een pup: de vrijheden draai je even terug. Handhaaf de grenzen in en om huis en tijdens de wandeling op dezelfde manier als je met een pup zou doen.

Zorg ervoor dat je hond alle kans krijgt om de juiste keuzen te maken. En zorg ervoor dat die juiste keuzen heel, heel erg belonend zijn. Werk flink aan het leggen van dit fundament, namelijk dat de basisoefeningen de allerleukste dingen zijn die je als hond gevraagd kunnen worden.

Blijf oefenen en help je hond erdoorheen als hij eens iets is vergeten. Na een tijdje zul je zien dat de rust weerkeert en je hond weer gaat luisteren. Iedere puberteit gaat voorbij!

Hoe leert een hond?

Als eerste moet je heel goed beseffen dat jouw hond continu leert. Of je je ermee bemoeit of niet, of je bewust met je hond bezig bent of niet, of je aanwezig bent of niet, jouw hond leert de hele dag, behalve als hij slaapt – op dat moment verwerkt hij wat hij heeft geleerd (net als mensen).

Het is dan ook belangrijk dat je ervoor zorgt dat jouw hond zoveel mogelijk leert wat jij wilt, en dat je voorkomt dat hij dingen leert die jij niet leuk vindt. Gezien de lijst met eigenschappen van honden (in het hoofdstuk 'Aangeboren eigenschappen', blz. 22), is de kans dat jouw hond ongewenste dingen leert erg groot als je zijn leren aan het toeval overlaat. Een hond wordt niet vanzelf een leuke huisgenoot en vriend. Daar zul je zelf de nodige moeite in moeten steken.

Een hond is ook geen mens. Hij leert en reageert vaak heel anders dan een mens. Als we een hond op dezelfde manier opvoeden als een kind, kunnen er veel misverstanden ontstaan. De hond leert dan niet wat de eigenaar wil omdat hij hem niet begrijpt en de eigenaar denkt dat de hond expres ongehoorzaam is. Dit levert aan beide kanten frustraties en misschien minder gelukkige reacties op, waardoor het onderlinge vertrouwen flink geschaad kan worden.

Om ervoor te zorgen dat de opvoeding en training van je hond optimaal is, is het dan ook belangrijk dat je begrijpt hoe je hond leert.

Gevolgen van gedrag

Een hond leert alleen en uitsluitend door de directe gevolgen van zijn gedrag:

- “Een hond leert alleen door de directe gevolgen van zijn gedrag”:
  - goeie timing is noodzakelijk
- “Een hond leert alleen door de directe gevolgen van zijn gedrag”:
  - gedrag dat de hond iets oplevert, zal hij graag herhalen
  - gedrag dat voor hem averechtse gevolgen heeft, zal de hond niet graag herhalen

Je hond leert door ondervinding. Hij legt al heel gauw een verband tussen wat hij doet en wat er vlak daarna gebeurt. Afhankelijk van wat er gebeurt, zal hij een gedrag vaker of juist minder vaak gaan vertonen.

Gedrag neemt toe als het je hond iets oplevert

- De hond gaat zitten, en krijgt iets lekkers.
- De hond gooit de vuilnisbak om, en vindt overheerlijke restjes.
- De hond piept, en wordt uitgelaten.
- De hond gaat voor de televisie zitten, en de baas moppert (= aandacht!).
- De hond gaat zitten, en mag in het park los van de riem.
- De hond gaat af, en wordt uitgebreid geknuffeld door baas.
- De hond komt bij de baas, en baas geeft lekkers en de hond mag weer verder spelen met zijn maatjes (dubbele beloning).
- De hond laat het speeltje los, en baas geeft lekkers en speelt weer verder (dubbele beloning).

Maar ook als iets onaangenaams stopt, is dat een beloning wat de hond op dat moment doet (!):

- De hond blaft, en de enge postbode loopt verder (in de ogen van de hond heeft hij hem weggejaagd).
- De hond gromt, en het kind stopt met in zijn ogen prikken.

Gedrag neemt af als het averechts werkt

- De hond gaat niet zitten na een commando, en krijgt ruk van de slipeketting (deze ouderwetse methode passen wij niet meer toe op de KC Delft!).
- De vuilnisbak valt om, en trekt een bezem mee die op hond valt.

Maar ook als iets aangenaams stopt of verdwijnt, is dat een correctie voor het gedrag van de hond op dat moment:

- De hond komt overeind bij wachten op toestemming tot eten, en de baas zet eten weer terug op het aanrecht.
- De hond blijft niet zitten bij het omdoen van de riem, en de baas legt riem weer weg.
- De hond blaft om aandacht, en de baas draait zich om en verlaat kamer, doet de deur achter zich dicht.
- De hond bijt speels in hand of mouw baas, baas roept 'AU', draait weg en bevriest.
- De hond komt, en wordt onmiddellijk aangeliend en mee naar huis genomen (einde vrijheid is een correctie voor hierkomen!).

Negeren van gedrag

Eén mogelijkheid is nog niet besproken, namelijk het negeren van gedrag. Als je hond een bepaald gedrag vertoont omdat je hem er aandacht voor geeft, zal het verdwijnen als je hem er voor negeert – als het jouw hond voor dat gedrag tenminste om jouw aandacht ging! Zo kun je de hond negeren terwijl hij een kleedje opvreet, maar op dat moment gaat het hem zeer waarschijnlijk om het prettige gevoel van

het knagen, en niet om jouw aandacht. (Het gedrag kan wèl verdwijnen als je het kledingstuk opruimt en zorgt voor alternatief knaagmateriaal voor je hond.)

Het gedrag verdwijnt echter niet zomaar. Je hond zal het gedrag een tijd lang en zelfs nog even extra fanatiek blijven uitproberen, net voordat hij het tóch opgeeft! Daarmee is het nog niet afgelopen. De eerstvolgende keren zal je hond het opnieuw uitproberen – maar je zult zien dat hij het steeds sneller opgeeft en steeds minder fanatiek wordt, tot hij het uiteindelijk niet meer vertoont.

Het negeren van gedrag heeft een valkuil. Je moet namelijk volhouden. Heeft je hond op zeker moment toch weer succes met zijn (extra fanatieke!) gedrag, dan zorg je er juist voor dat het gedrag veel erger en hardnekkiger wordt. En het ècht negeren van gedrag is voor ons mensen heel erg moeilijk.

Bijvoorbeeld, je hond blaft steeds tot jij zijn balletje gooit. Op het moment dat je hond gaat blaffen, stop je de bal weg en kijkt naar de lucht. Je hond blaf, en blaft nog harder, en nog harder, en misschien trekt hij aan je broekspijp... en stopt dan eindelijk. Stel dat je het balletje toch gooit als hij op zijn fanatiekst blaft, om er toch maar vanaf te zijn of om de burens niet tot overlast te zijn. De volgende keer zal je hond sneller harder blaffen, en het nog langer volhouden, en aan je broekspijp trekken en vervolgens hard tegen je opspringen!

Je maakt het jezelf een stuk makkelijker als je zorgt dat je een ander gedrag (bijvoorbeeld 2 seconden, en later 3, 4, 5, 7, 10, 12, 15 seconden stil zijn) onmiddellijk beloont (door de bal te gooien).

Met het negeren van ongewenst gedrag c.q. met zorgen dat het ongewenste gedrag niet beloont wordt is helemaal niets mis, maar zorg wel:

- (a) dat je echt 100% volhoudt, anders maak je het ongewenste gedrag erger.*
- (b) dat je je hond onmiddellijk, direct en acuut beloont voor het gedrag dat je wèl graag wilt zien!*

Beloning

Mogelijk gebruik je al beloningen om je hond gedrag aan te leren: als je hond doet wat jij wilt, beloon je hem, bijvoorbeeld met een koekje of een spelletje, zodat hij dat gedrag zal willen herhalen. Hoe leuker

de hond je beloning vindt, hoe sneller hij leert te doen wat jij wilt en hoe gretiger hij dat doet.

Een beloning is pas ècht een beloning als je hond er graag voor wil doen wat jij vraagt. Wat jij hem te bieden hebt, moet hij daarvoor erg leuk vinden. Bij beloning is het dus alleen van belang wat je hond als prettig of gewenst ervaart, niet wat jij denkt dat hij vindt. Kijk dus goed naar wat je hond je vertelt!

De kracht van beloning

Niets beïnvloedt het gedrag van een hond zo grondig als beloning. Als pup vertoont de hond allerlei gedrag dat soms wel, soms niet wordt beloond. Het belonen gebeurt soms bewust of onbewust door jou of je familie, maar soms ook 'toevallig' door de omgeving of binnen de hond zelf (intrinsieke beloning).

Gedrag dat niet wordt beloond, verdwijnt vanzelf: het levert je hond namelijk niets op en is dus een verspilling van energie. Na 1 of 2 jaar vertoont je hond dus bijna uitsluitend dat gedrag dat beloond werd – vanuit de omgeving, vanuit de hond, of bewust of onbewust door de baas.

Het moeilijkst af te leren is gedrag dat zelden wordt beloond, maar waarvoor de beloning, als deze dan eindelijk bemachtigd wordt, heel groot is. Dat is ook de reden dat veel honden bedelen aan tafel.

Beloning is dus een heel machtig middel, als je het maar in jouw voordeel weet te gebruiken.

Wanneer belonen?

Het moment van beloning – 'timing' genoemd – is essentieel. Je hond moet namelijk een verband kunnen leggen tussen zijn gedrag en de beloning. Als de beloning vóór het gedrag komt, of vijf minuten erna, zal de hond nooit een verband zien.

Je moet je hond zijn beloning geven precies op het moment van het gewenste gedrag. Goed timen van je beloning is heel belangrijk om je hond duidelijk te maken wat je van hem wilt.

Beloningswoordje

Het is vaak lastig om je hond iets lekkers te geven precies op het moment dat hij een gedrag goed doet. Als je de beloning al in je hand hebt, kan deze een afleiding zijn voor het uitvoeren van de oefening.

Ook kan een hond zo gewend raken aan een beloning in de hand dat hij de oefening niet doet, zelfs gewoonweg niet snapt (!), als je niets in je hand hebt! Als je de beloning nog uit je zak moet halen als je hond hem goed doet, ben je in 99% van de gevallen te laat met je beloning.

Om je het helpen met je timing, is het erg handig als je een specifiek beloningswoordje gebruikt.

Aan een beloningswoordje zijn een aantal regeltjes verbonden wil het echt heel goed werken:

- Een kort woordje is belangrijk: als je een lang woord gebruikt of meerdere woorden, zoals "goed zo", is je hond misschien al overeind gekomen uit zijn zit als je bij de "zo" bent. Kies dus een kort woordje, bijvoorbeeld een kort uitgesproken "yes", "juist" of "knap".
- Duidelijkheid is ook belangrijk. Om duidelijk te zijn, moet je hond het woordje onmiddellijk herkennen en dan is het handig om één woordje te kiezen, dat je hond direct herkent. Spreek het woord ook op een bepaalde, vrolijke toon uit.
- Het woordje moet ALTIJD gevolgd worden door een beloning. Wil je hond het woordje ook echt belangrijk vinden, moet het voor hem echt iets betekenen. De meeste honden worden heel blij van het gerinkel van hun riem voor het uitlaten of het gerammel van hun bakken voor het voeren. Datzelfde enthousiasme moet jouw woordje bij je hond opleveren.
- Je moet het belang van jouw woordje aanleren. Dit gaat heel eenvoudig: zeg het woordje en laat het steeds binnen 1 – 3 seconden volgen door een beloning waar je hond enthousiast van wordt. Binnen 10 tot 30 herhalingen wordt je hond al heel blij van jouw toverwoordje.

Zoals gezegd, na jouw belonings/toverwoordje zorg je dat er altijd een beloning voor je hond volgt! Hoe vaker je geen beloning geeft, hoe minder kracht je woordje op een gegeven moment heeft, en dat is erg jammer: je kunt daardoor minder goed je hond vertellen wat hij precies goed deed.

Naast je toverwoord kun je je hond ook met je stem zelf belonen, met een vrolijk "goed zo", "super" of "braaaaaaf!". Hierna kun je soms wel, soms niet je hond belonen. Maar zorg dat jouw toverwoordje een heilige belofte is voor je hond: binnen 1-3 seconden erna volgt ALTIJD een superbeloning!

Waarmee belonen?

We hebben het al gehad over wanneer belonen (timing) en hoe je kunt belonen (eventueel met hulp van een beloningswoordje). Maar wat kun je allemaal als beloningen gebruiken?

Het is al gezegd, een beloning is pas een beloning voor jouw hond als hij er graag iets voor doet. Jouw hond bepaalt of iets een beloning is, niet jij. Je kunt aan je hond zien of jouw beloning werkt: hij kijkt gretig, blijft met zijn aandacht bij jou (want jij hebt de beloning), doet er graag wat voor en leert veel sneller dan zonder of met een mindere beloning.

Om ervoor te zorgen dat je hond doet wat jij wilt, moet je het voor hem de moeite waard maken. Net als bij mensen, hebben verschillende honden verschillende voorkeuren. Terwijl de één spelen geweldig vindt, loopt de ander binnen drie seconden ongeïnteresseerd weg. Een heel enkele hond is gek op aanhalen en wil daar zelfs voor werken. Een absolute uitzondering vindt werken op zich al een beloning. En bij sommige honden moet je heel creatief te werk gaan om te achterhalen wat voor hem nu belonend is, en hoe je dat zelf kunt controleren, zodat je het bewust als beloning kunt gebruiken.

Ook per situatie kan de voorkeur van je hond voor beloningen verschillen. Binnen wil hij misschien wel eens wat doen voor lekker aaien, terwijl hij daar buiten waarschijnlijk zijn neus voor ophaalt. Daar wil hij misschien wel hard werken voor lekkers. Als hij net zijn bak met voer op heeft, is zijn belangstelling voor lekkere voertjes misschien juist weer erg gering.

Om het nog moeilijker te maken, wil de smaak van de hond nog wel eens veranderen. En geen wonder: slagroomtaart mag voor ons dan misschien een tractatie zijn, als wij het iedere dag krijgen, hebben we er snel genoeg van. Zo werkt het bij veel honden ook. Als je hem week in, week uit steeds hetzelfde geeft, is het op een gegeven moment niets bijzonders meer. Als je steeds op precies dezelfde manier met je hond speelt, zal hij het spelletje waarschijnlijk al gauw wat saai vinden. Variëren van de beloning is dus ook belangrijk!

Lekkere voertjes als beloning

Bij het aanleren van oefeningen zijn voertjes een heel belangrijke beloning. Dit om een aantal redenen:

- Voertjes zijn goed doseerbaar: 1 (piepklein) voertje of een halve hand vol.
- Voertjes zijn in kwaliteit in te stellen: superlekker of "gewoon" uit de eigen voerbak.

- Met voertjes trainen werkt snel: hap-slik-weg, waardoor je snel verder kunt met de volgende oefening.
- Eten moet de hond toch, dan kun je hem er net zo goed flink voor laten werken.

Vooraf in huis, maar ook tijdens het uitlaten kun je vaak prima met de normale voerbokjes van je hond werken. Weeg 's morgens het voer voor de hele dag af, voer de eerste maaltijd(en) karig en doe het restant in een zakje waarmee je je hond beloont voor alle dingen die hij goed doet in de loop van de dag. Aan het eind van de dag kun je het restant aan zijn laatste maaltijd toevoegen.

Tijdens de les zul je aan normale brokjes niet genoeg hebben, want alle afleidingen en andere honden concurreren dan behoorlijk om de aandacht van je hond. Dan zul je echt met lekkerder dingen moeten komen: klein gemaakte beloningen uit de dierenwinkel werken vaak goed, maar soms heb je gewoon klein gesneden stukjes kaas of worst nodig.

Nog een paar tips voor voertjes, zeker tijdens de les:

- Niet kruimelend (ander zal je hond de neiging krijgen om te snuffelen).
- Meerdere soorten: voor het begin (spannend!) en einde (moe) van de les, en nieuwe of moeilijke oefeningen iets superlekkers, en een tussenniveau voor de rest van de les en goed bekende oefeningen.
- Formaat kattenbrokjes: dit is mooi hap-slik-weg. Bij een groter formaat staat je hond te lang op te kauwen en zit hij zit sneller vol. Als je hem extra wilt belonen, kun je hem meerdere kleine voertje achter elkaar geven.
- Vòòr de les kleingemaakt: als je tijdens de les nog je voertjes klein moet maken, ben je te laat met belonen, heeft je hond zijn aandacht voor jou allang verloren en is hij zichzelf intussen geweldig met de buurhond aan het amuseren!!!

Verschillende soorten beloningen

Andere beloningen kunnen natuurlijk ook worden gebruikt. Sterker nog, wat verderop in de training is het zelfs heel goed om zo veel mogelijk van beloning te wisselen, en wel liefst zodanig dat je hond nooit weet met wat voor leuks je nu weer aankomt! Dat maakt jou alleen maar interessanter voor je hond.

Hoe dan ook is het erg belangrijk dat je goed weet wat voor jouw hond allemaal belangrijk is in het leven. Als je dat onder jouw controle hebt (jij kunt bepalen wanneer je hond dat krijgt of dat mag doen), dan heb

je zoveel beloningsmogelijkheden dat je (nadat je hond een gedrag grondig kent) nauwelijks nog voertjes nodig hebt.

Maar wat is er dan belonend voor jouw hond? Voor ieder levend wezen geldt eigenlijk, dat datgene wat (van nature) nodig is om te overleven en zich voort te planten, belonend is. In Aangeboren eigenschappen op pagina 22 heb je al kunnen lezen over de natuurlijke eigenschappen van honden.

In onderstaande tabel vind je allerlei soorten beloningen in verschillende categorieën. Bepaal voor jouw eigen hond uit zoveel mogelijk van deze categorieën meerdere beloningen (en de lijst is niet uitputtend, dus gebruik ook je fantasie!). Waardoor lichten zijn ogen op, waardoor gaat hij kwispelen, waardoor raakt hij vrolijk opgewonden, waardoor wordt hij makkelijk afgeleid (!) ? Bekijk welke beloningen voor je hond acceptabel zijn, en voor welke hij echt hard wil werken.

VANUIT NATUUR – LIJFSBEHOUD			
Eten, drinken	Instinct	Sociaal gedrag	Comfort
Gedroogd vlees/lever Kaas Restjes vlees Popcorn IJsblokjes Oud bruinbrood Kattenvoer Pizzakorsten Fruit Hondenworst	Snuffelen Speuren Rennen Prooi najagen Graven Apporteren Knagen	Aandacht Aankijken Toespreken Prijzen Aaien Spelen met de baas Spelen met kinderen Spelen met honden Mopperen (!)	Behoeften doen Zachte ligplaats Warmte / koelte Straf / pijn ontlopen Stress ontlopen, verlagen (piepen, blaffen, knagen, zelfmutilatie, enz.)

AANGELEERD		
Speeltjes (op zich)	Vrijheid (schaars goed)	Zuiver positief aangeleerd gedrag
Tennisballen Voetballen Boomerbal Kongs Frisbees Flostouwen Stokken Fietsbanden Riem Leren mouw (verdedigingswerk) Los lopen Spelen met honden	Met auto mee Uit de auto mogen Zwemmen Uitgaan	Gedrag dat de hond d.m.v. veel beloning is aangeleerd, zonder enige druk of correcties, kan voor de hond een beloning op zich zijn.

Over spelen als beloning 'van nature' kun je discussiëren. Als een jonge hond niet kan spelen met mensen of met andere honden, zie je vaak dat ze dit vermogen op zeker moment verliezen. Ook is de ene hond veel speelser dan de andere, maar als je de hond tot spelen wilt stimuleren (een absolute aanrader!), dan is zijn puppy- en jongenhondentijd daarvoor wel de periode.

Correcties

Met correcties wordt hier bedoeld: het toepassen van onaangename prikkels. Oftewel iets dat de hond onaangenaam vindt. Van harde geluiden tot porren tot echt pijn. Alles waar de hond van schrikt en wat hij vermijdt.

Helaas worden correcties veel te veel, ondoordacht en verkeerd toegepast. Dat is des te erger omdat straf een aantal forse nadelen heeft.

Straffen zou "des honds" zijn

Een argument dat veel wordt gebruikt voor het al dan niet veelvuldig toepassen van correcties is dat honden het onderling ook zo regelen.

Hoe dan ook heeft straf geen plek tijdens het aanleren of zelfs het onderhouden van een bekende oefening. Onderling leren honden elkaar niet te zitten, liggen of volgen op commando. Honden eisen niet van elkaar om geen gehoor te geven aan gedrag dat ze in de loop van de evolutie nodig hadden om te overleven. Bijvoorbeeld jagen (hond mag niet achter konijntje aanrennen, en hem zeker niet met een korte schudbeweging doden), knagen (hond mag het leren bankstel niet opeten) en het huilen om soortgenoten te roepen (hond moet braaf alleen kunnen zijn). Maar als honden elkaar onderling corrigeren, bijvoorbeeld voor sociale vergrijpen zoals lomp gedrag, gebeurt dat altijd (consequent), direct (goede timing) en hard genoeg om door te dringen (duidelijk) – en daarmee meestal erg effectief!

Wij mensen stellen enerzijds veel meer eisen dan honden onderling – zowel in wat we wèl willen als in wat niet. Daarbij zijn wij meestal veel minder effectief in ons gebruik van correcties dan honden onderling en gebruiken we ook geen voor de hond natuurlijke middelen.

Er nog een reden om hondse correcties niet na te streven. Persoonlijk wil ik (auteur) met mijn honden graag een relatie vol vertrouwen, waarin de honden mijn aanwijzingen vrolijk en vol overgave opvolgen. Tijdens het aanleren zie ik graag dat mijn honden zelfs initiatief nemen om uit te vinden wat ik bedoel. Als ik hun botje wil afpakken, wil ik liefst dat ze me dat zelf komen brengen en vrolijk afgeven, omdat ze weten dat er altijd iets goeds of zelfs beters komt in ruil voor wat ze opgeven.

Een dergelijke relatie krijg je alleen als je, naast het voorkomen van fouten, beloning van goed gedrag een topprioriteit maakt. Het corrigeren van fout gedrag voorkom je liefst totaal, of in ieder geval beperk je het tot een enkele uitzondering waar je niet onderuit komt.

De relatie die ik nastreef, heb ik zelden of nooit gezien bij honden onderling.

Effectieve toepassing

Als je correcties doeltreffend gebruikt, hoef je niet vaak te corrigeren. De belangrijkste principes voor een juiste, effectieve toepassing zijn de volgende:

- Een correctie moet binnen 4/10 seconde (!) na de aanzet (dus nog niet eens de uitvoering) tot het ongewenste gedrag worden toegepast. Net als bij beloning, is timing dus bij ook straf essentieel, zo niet nog belangrijker!
- Straf moet consequent worden toegepast, dus iedere keer dat het ongewenste gedrag voorkomt (ook als de baas even niet kijkt!).
- De hond moet een alternatief gedrag leren, iets dat hij kan doen in plaats van het foute gedrag en waarvoor hij wordt beloond. Dus nooit alleen "doe dat niet", maar "doe dit in plaats van dat". Dit andere gedrag moet je van tevoren al aanleren, zodat de hond begrijpt wat er van hem wordt verwacht. Zo geef je je hond direct een alternatief.

Als je dan een correctie gebruikt voor het ongewenste gedrag, moeten daar minstens 20 beloningen van het wél gewenste gedrag tegenover staan!

- Gebruik één woord ("nee" òf "foei" òf "uh"), geluid, frons of ander signaal dat de hond vertelt dat straf onmiddellijk volgt als hij doorgaat met zijn huidige, ongewenste gedrag. Dit signaal zal op den duur de noodzaak voor eigenlijke straf sterk verminderen, al zal toch soms weer een, uiteraard effectief uitgevoerde, straf moeten volgen.

- Door toepassing van deze principes zal de hond heel snel door hebben welk gedrag hij niet moet tonen en welk gedrag wèl goed is in die situatie.

Als een straf na drie keer (jazeker, 3x) het ongewenste gedrag nog niet heeft beëindigd of heel sterk heeft teruggebracht, werkt deze straf voor die hond in die situatie niet. Ga direct op zoek naar een andere methode.

Alles bij elkaar is het dus lang niet makkelijk om straf op de juiste manier toe te passen. Daar komt bij dat straf veel nadelen heeft.

Nadelen van correcties

- Het effect van een correctie is vaak tijdelijk. Dat is vooral het geval als het gedrag voor de hond in het verleden al vaker belonend was, als het gedrag soms nog steeds op een of andere manier beloond wordt, of als de straf betrekkelijk mild is.
- Correcties vertellen de hond hooguit wat hij niet moet doen, maar niet wat hij dan wèl moet doen. Dat is eigenlijk hetzelfde als wanneer je een taxichauffeur duidelijk wilt maken waar je naartoe wilt, door hem te vertellen waar je allemaal niet moet zijn!!!
- Wat wij mensen bedoelen als straf, kan belonend zijn voor de hond. Als je op je hond moppert of hem bij zijn nekvel grijpt, geef je je hond aandacht. Negatieve aandacht weliswaar, maar als dat is waar je hond op uit was, beloon je hem op dat moment. En dus zal hij dat gedrag vaker vertonen.
- Correctie leidt tot negatieve emotionele reacties, bijvoorbeeld:
  - *Verstarring*: Verstijven is een duidelijk teken van stress. Als je vervolgens doorzet met de straf, kan het uitlopen op een van de twee volgende punten: vlucht of agressie.
  - *Vlucht of vermijding*: Bekend voorbeeld: hond is eens of vaker gestraft toen hij op bevel bij de baas kwam - weliswaar vijf minuten na het eerste bevel, maar hij kwam. Als de baas hem weer roept, zal de hond pas na veel aarzeling heel langzaam en met omtrekkende bewegingen komen, vaak in een onderdanige houding om straf te voorkomen.
Ander voorbeeld: de baas komt thuis en ziet de hond met een in zijn ogen 'schuldige' houding rondkruipen. En jawel, na even zoeken vindt hij een afgekloven schoen. "Ha!", denkt de baas, "hij voelt zich schuldig, dus hij weet wat hij fout heeft gedaan. Ik zal hem eens flink op zijn donder geven!"
Deze hond heeft na een aantal thuiskomscènes echter geleerd dat: thuiskomst baas + vernield voorwerp op de grond = agressief gedrag van de baas. En hij wil die agressie afwenden door zich onderdanig te gedragen. Binnen een hondenroedel valt een normale hond nooit een onderdanige hond aan. De hond

gedraagt zich dus niet schuldig, maar onderdanig!

Als vlucht en vermindering niet mogelijk zijn en de baas doorstraft, kan dat bij de hond heel gemakkelijk leiden tot het volgende punt:

- *Agressie*: Als de baas te veel of te hard corrigeert, loopt hij grote kans op zeker moment met agressie te worden geconfronteerd. Deze agressie heeft meestal niets te maken met dominantie. In deze situatie is angst van de hond veel waarschijnlijker. Deze agressie hoeft zich niet noodzakelijk op de baas te richten. Vaak gaat de hond in de riem of de jas van de baas bijten. Ook is het goed mogelijk dat de hond een andere mens of hond als uitlaatklep gebruikt. Het afstraffen van agressie naar andere honden verergert het probleem daarom vaak.
- *Beperking van het leervermogen*. Door de stress van zeker een harde straf kan het voorkomen dat een hond gedurende een bepaalde periode na de straf niet goed kan leren, ook niet via beloningsmethoden.

Om je een beetje in te leven in de emoties die een hond ervaart als gevolg van straf, hoef je maar na te gaan hoe je je voelt en hoe je reageert als jou iets onaangenaams overkomt. Mogelijk ben je bang of boos of een combinatie van beide emoties. Misschien word je 'koppig' en 'dwars'. Als je vreest tegen eenzelfde situatie een volgende keer niet opgewassen te zijn, zul je deze willen vermijden. En als je je tot het uiterste getergd voelt, verlies je misschien je zelfbeheersing en deel je klappen uit.

Wat betreft de 'beperking van het leervermogen', ook een mens heeft vaak moeite zich te concentreren en dus te leren als men zich onder druk gezet voelt.

In feite zijn de hierboven opgesomde reacties dus allemaal heel herkenbaar, en komen ze in het hele dierenrijk voor.

Onbedoelde associaties

Naast deze punten is het zo dat straf, net als beloning, al snel met bepaalde dingen uit de omgeving wordt geassocieerd. In de beleving van de hond moet die straf ergens vandaan komen. Het kan goed zijn dat de hond meent dat de straf te maken heeft met iets nieuws in de omgeving of met de ruimte als geheel.

De hond kan de straf ook met de baas associëren, waardoor hij zijn vertrouwen in de baas verliest – en dat terugkrijgen, kan veel tijd overheen gaan.

De mildste vorm van straf associëren met de baas is dat de hond zich keurig gedraagt zolang de baas aanwezig is. Maar zodra de baas de

kamer of het huis uit is, gaat de hond op de bank zitten, of aan oma's antieke stoel of de gloednieuwe keukenkastjes knagen. De hond heeft dan alleen geleerd dat dat gedrag gevaarlijk is als de baas aanwezig is, maar hij weet dat het erg prettig is en dat het veilig kan als de baas weg is. Omdat de hond geen ander, gewenst gedrag is aangeleerd, weet hij niet hoe hij de beloning die hij uit dit gedrag haalt op een andere manier kan beleven.

Het associëren van een onaangename gebeurtenis met een persoon komt ook bij mensen voor. In vroeger tijden werd de boodschapper die slecht nieuws bracht vaak omgebracht, ook al had hij zelf niets met het slechte bericht te maken.

Valkuilen

Op een effectieve manier straffen valt niet mee! En als je fouten maakt bij straffen, komt je boodschap niet goed over en moet je vaker straffen dan nodig. Voorbeelden van fouten:

- De baas straft te laat (bijvoorbeeld bij thuiskomst na vernieling; maar ook een aantal seconden na een vergrijp is al te laat). Verkeerde timing heeft tot gevolg dat de baas een ander gedrag straft dan hij op het oog heeft. De hond begrijpt de straf niet en zal, vanwege de - in zijn ogen - onvoorspelbaarheid van de baas, snel het vertrouwen in de baas verliezen.
- De baas straft niet iedere keer dat de ongewenste gedraging voorkomt. Hierdoor begrijpt de hond minder snel wat hij fout doet, en tot overmaat van ramp wordt hij de andere keren waarschijnlijk zelfs voor zijn foute gedrag beloond. Want dat gedrag vertoont hij niet zomaar!
- De baas gebruikt uitsluitend straf. Hij beloont de hond niet voor het gewenste gedrag. Hierdoor moet de hond daadwerkelijk leren wat hij wel moet doen, door eerst voor alle gedragingen gecorrigeerd te worden die hij niet moet doen.

Daarnaast werkt straffen andersom ook in op de baas. De baas wordt vaak beloond voor straffen, omdat de hond daardoor even "rustig" is: hij is verstart of, zoals dat ook wel genoemd wordt, "onder de indruk". Deze verstarring treedt echter ook op als het verkeerde gedrag is gestraft!

Doordat de baas succes denkt te hebben, gebruikt hij straf steeds gemakkelijker als oplossing voor problemen.

Alleen weldoordacht toepassen

Samenvattend kunnen straf en correcties, mits goed toegepast, een effectief hulpmiddel zijn bij ongewenst gedrag van de hond. Maar gezien de vele nadelen, bijwerkingen en valkuilen van straf moet het gebruik ervan alleen bij hoge uitzondering ingezet worden.

Veel beter is het dan ook om het gewenste gedrag via veel beloning op te bouwen en het ongewenste gedrag, danwel beloning daarvan, op alle mogelijke manieren te voorkomen.

Als je straf gebruikt, moet je het ook correct doen. Bovendien moet je heel goed bekijken of de gekozen straf daadwerkelijk effect heeft.

Tijdens het aanleren van oefeningen is er geen enkele plaats voor straf.

Opvoeding

Bij de Kynologenclub Delft richten we ons zoveel mogelijk op positief opvoeden en trainen. We zoeken altijd zoveel mogelijk een hondvriendelijke oplossing bij problemen. Positieve opvoeding betekent echter niet dat de hond altijd alles maar mag doen wat hij wil.

Of je nu een puppy in huis krijgt of een volwassen hond, het opvoeden hoort er gewoon bij en heel beslist is net zo belangrijk als een goeie verzorging.

Opvoeden betekent dat je je hond alle noodzakelijke regeltjes meegeeft: hoe om te gaan met jou en je gezinsleden, wat er in en om huis geldt en wat je van hem buiten op straat verwacht.

Hier begin je al mee op de eerste dag – al geef je je hond ook even de tijd om te wennen in huis en leg je in het begin natuurlijk niet op alle slakken zout.

Het opvoeden van een hond, zeker van een pup, is ongeveer een jaar lang heel erg veel werk! Het is de leukste periode, maar ook de vermoeiendste. Maar het moet echt gebeuren. Twee extremen naast elkaar:

De onopgevoede hond:

- sloopt als je er even niet bent de halve kamer;
- blaft en gromt tegen iedereen die aan de deur komt en wordt daarom even opgesloten als er wordt aangebeld (en als de telefoon gaat);
- gapt het gebak van tafel en gromt tegen de visite;
- moet altijd goed aan de lijn gehouden worden, anders loopt hij weg of valt hij uit naar andere honden op straat;
- blaft en springt rond in de auto, zodat zelfs een kort tochtje een hachelijke verkeersonderneming wordt;
- wordt als gast door niemand op prijs gesteld;
- levert je klachten en zelfs dreigementen met de politie op van de burens, vanwege zijn voortdurende geblaf en zijn onvriendelijke gedrag op straat;
- mag nooit mee op vakantie, want tijdens die vakantie heeft de baas alle rust nodig om van de hond bij te komen!

De gehoorzame hond:

- mag los in de woonkamer als je niet thuis bent;
- mag mee kijken wie er heeft aangebeld;
- mag er gezellig bij zijn als je visite hebt;

- mag direct los waar dat veilig en toegestaan is tijdens het wandelen;
- mag mee in de auto, hij gaat dan rustig zitten of liggen slapen;
- mag mee op visite en krijgt veel aanbiedingen om te logeren, want het is een graag geziene gast;
- bezorgt je geen problemen met de burens;
- mag veel met andere honden spelen;
- mag mee op vakantie of anders uit logeren bij hondenvrienden.

Dit lijkt misschien wat extreem gesteld, maar de meeste situaties bij de ongehoorzame hond zul je in je omgeving toch tegenkomen. Jammer genoeg staan heel veel mensen hun hond af aan het asiel of binden hem aan een boom, omdat ze niet (genoeg) moeite hebben gedaan om hem wat simpele manieren bij te brengen! De gehoorzame hond heeft heel wat meer plezier in zijn bestaan. Hij mag vaak gezellig met de baas op stap en heeft een heel afwisselend leven met veel contacten met zowel mensen als andere honden.

En zo is een hond die je “beleefdheidsregeltjes” bijbrengt en eraan houdt, in feite veel vrijer dan een hond die je zijn gang laat gaan! Daarom is opvoeden net zo belangrijk voor je hond als een goeie lichamelijke verzorging.

Huisregels

Bedenk voor de hond in huis komt al wat jullie huisregels worden. Huisregels zijn voor de hond het makkelijkste te begrijpen als iets **ALTIJD** of **NOOIT** mag. Wil je dat je hond iets uiteindelijk na jouw uitdrukkelijke toestemming mag, kun je het beste beginnen met een absoluut verbod. Dan kun je het later nog versoepelen. Begin je met toestaan, dan is het later veel moeilijker om een gedeeltelijk of compleet verbod te handhaven.

Bepaal bijvoorbeeld of:

- De hond op de bank mag – en mag hij dit ook als hij nat en modderig van een wandeling thuiskomt?
- De hond in de keuken mag – en mag hij dit ook als je druk aan het koken bent en het is spitsuur in de keuken?
- De hond de trap op mag – bij pups kun je nog even over deze regel nadenken, aangezien de meesten het niet direct vanzelf kunnen en het voor hun gestel ook beter is hiermee te wachten tot ze zo’n 8 maanden zijn (zie *Beweging*, blz. 3).
- De hond op bed mag – ook als hij nat is of verhaart?
- De hond mag opspringen – ook als hij later groot is, en nat en modderig, en jij je mooiste kleren aan hebt?

Verder zijn een aantal basismanieren goed om direct vanaf het begin erin te brengen als regel:

- De hond zit bij het omdoen van de riem: dit geeft de hond rust en voorkomt steeds drukker gedrag bij deze aankondiging van een spannend uitje. Gebruik lekkers om dit aan te leren, op zeker moment is het naar buiten mogen de beloning van dit gedrag.
- De hond zit bij opendoen buitendeur en wachten op toestemming voor naar buiten stappen: dit geeft jou rust, zodat jij de kans krijgt om te reageren op eventuele verrassingen als je de deur open doet (een hond die voorbij loopt, een kat die wegschiet, een kind dat net voorbij rent) en voorkomt dat je naar buiten gesleept wordt. Ook hier kun je weer lekkers gebruiken om je hond te belonen voor goed gedrag – staat hij op, dan haal je hem weer terug en doe je de deur weer dicht. Eerst rustig zitten, dan na jouw toestemming pas naar buiten.
- De hond in de mand tijdens het eten: dit voorkomt dat je hond naast je gaat bedelen. Geef je hond geregeld brokjes van zijn eigen maaltijd als hij tijdens het eten netjes in zijn mand blijft liggen.
- De hond wacht bij de voerbak tot jij hem toestemming geeft om te gaan eten: dit is goed voor de zelfbeheersing van de hond en een eerste aanzet van het concept 'wachten levert leuke dingen op'. Het voorkomt ook een omgekiepte bak voer en geeft jou meer controle rondom dit spannende moment van de dag. Staat je hond toch op voor jij wat zegt, dan pak je eenvoudig de voerbak op.
- Als je hond zijn voerbak niet in één keer leeg eet, haal deze dan na 5 seconden (dus niet minuten) weg. Bij de volgende maaltijd krijgt je hond de volgende kans om te eten. Zo voorkom je dat je hond kieskeurig wordt en krijgt hij meer respect voor wat hem voorgezet wordt.

Maak desnoods een lijstje met huisregels en plak ze op een centrale plaats. Zorg dat iedereen zich eraan houdt. Zoals eerder vermeld: regels die altijd gelden, zijn voor de hond het makkelijkst te begrijpen.

Tips voor veelvoorkomende situaties

Hieronder vind je tips voor allerlei situaties die je in de praktijk zult tegenkomen. Zo stippen we een aantal zaken aan waarmee je rekening moet houden als je pup of hond net in huis is.

Ook geven we een hele serie voorbeelden van gedrag dat bij veel honden voorkomt, en de meeste mensen niet zo op prijs stellen. Vaak is het gedrag dat ontstaat uit de natuurlijke aanleg van honden. Voor ieder van deze voorbeelden lees je enkele suggesties voor het voorkomen of aanpakken van dit gedrag.

Ten slotte vind je nog een aantal zaken die heel nuttig zijn om je hond aan te leren.

Iedere hond is anders en heeft een andere achtergrond, zodat een standaardaanpak niet altijd voldoende is. Kom je met onderstaande tips niet verder, aarzel dan niet om je instructeur om advies te vragen. Dit geldt zeker als je hond in bepaalde situaties agressief reageert!

Zindelijkheid

De pup komt in huis en je wordt direct geconfronteerd met je eerste taak als baas: het zindelijk maken van de pup. Ook bij een herplaatser kan het zijn dat je aan de zindelijkheid moet werken. Dit werkt in principe precies hetzelfde als bij een pup.

De beste manier om een pup of volwassen snel zindelijk te krijgen, is alle ongelukjes in huis te voorkomen en hem, nadat hij buiten zijn behoeften heeft gedaan, de hemel in te prijzen en met lekkers te belonen. Jouw belangrijkste taak hierin is vooruit te denken (wanneer doet hij het normaal?) en op te letten, op te letten, op te letten! En... héél vaak op een dag uit te laten! Ieder uur is in het begin zeker niet overdreven.

Iedere keer als de hond wakker wordt, direct na iedere maaltijd, na een beetje druk stoeipartijtje en andere opwinding, moet de pup in ieder geval even naar buiten.

Als je je pup verdacht ziet snuffelen – je leert de tekenen vast heel snel herkennen - kun je hem snel optillen en naar buiten brengen. Je hoeft hierbij niet bang te zijn voor vuile kleren. De pup heeft van nature een zogenaamde “plasrem” meegekregen. En natuurlijk weer prijzen en belonen als hij het netjes buiten heeft gedaan!

Ook bij een volwassen hond moet je hem in zo'n geval heel snel naar buiten lokken.

Doet je hondje het toch een keertje binnen, zet hem dan zo snel mogelijk buiten, beloon hem als er toch nog iets uitkomt, en ruim de rommel binnen rustig, zonder mopperen op. Als je boos wordt en je hond straft, zal hij dat niet begrijpen. Wel kun je er op deze manier voor zorgen dat je hond zich verbergt om “veilig” in huis zijn behoeften te doen, waardoor jouw taak er niet makkelijker op wordt!

Een hond kan zeker nog tot 8 maanden “ongelukjes” hebben, vaak bij opgewondenheid van de hond of onoplettendheid van de eigenaar, die denkt dat zijn hond het toch echt nu wel kan. Voor die tijd heeft een hond zijn blaas nog niet volledig onder controle.

Een herplaatser die nog nooit heeft geleerd dat 'in huis' niet hoort, zal er ook zeker heel lang over doen om volledig betrouwbaar te zijn hierin.

Onderdanigheidsplasjes

Als je pup of hond vaak plast als je thuiskomt of als je over hem heen hangt, zijn dat zeer waarschijnlijk onderdanigheidsplasjes. Het beste kun je bij thuiskomst je hond even naar buiten lokken voor het begroeten en hem daarna even negeren tot de opwindning van het thuiskomen helemaal voorbij is.

Voor onderdanigheidsplasjes mag je je hond nooit voor straffen! Dit werkt averechts. Hij is immers al onderdanig aan het doen, als je hem straft zal dit alleen maar erger worden.

Eerste nacht

Wat moet je de eerste nacht met je pup doen? Het moet geen pretje zijn om door wildvreemden uit je vertrouwde omgeving te worden weggehaald, waar je je moeder en een paar nestgenootjes dicht om je heen had.

Je kunt het de pup makkelijker maken door hem de eerste paar nachten naast je bed te nemen, zodat hij zich niet helemaal alleen voelt in het nieuwe, vreemde huis. Daarna kan hij altijd nog naar zijn eigenlijke slaappleats.

Je kunt de overgang nog wat verzachten door zijn bench of slaappleats steeds iets verder van je bed af te zetten, tot je hem buiten de slaapkamer hebt staan.

Bij een volwassen herplaatser zal je aanpak afhangen van wat de hond gewend was. Probeer dat de eerste nacht een beetje te benaderen. Daarna kun je hem laten wennen aan de situatie zoals je die graag wilt hebben.

Besluit je er eenmaal toe dat de hond niet meer op de slaapkamer mag, dan moet je je waarschijnlijk wel even sterk maken: de eerste nacht alleen zal mogelijk toch wat gehuil veroorzaken. Ga niet naar de hond toe, dan houdt het gepiep op een gegeven moment vanzelf op. Geef je hieraan toe, dan beloon je de hond in feite en zal hij in het vervolg nog hardnekkiger volhouden om toch maar je aandacht te krijgen.

Daarmee doet je noch jezelf, noch je burens, noch de hond een plezier. Even doorzetten dus.

Hou er wel rekening mee dat een pup de eerste weken nog niet de hele nacht zijn behoeften kan ophouden, zelfs niet als je hem nog heel

laat uitlaat en wat vroeger dan anders opstaat voor het eerste uitlaatmoment van de dag. Als je niet wilt dat je puppy midden in de nacht gaat piepen, zet dan een wekker vòòrdat je hem verwacht en laat hem dan uit. Zet de wekker vervolgens iedere nacht een kwartiertje later, tot je normale wektijd.

Alleen zijn

Een hond is een sociaal dier dat echt moet leren om alleen te kunnen blijven. Onafhankelijke, zelfstandige honden hebben misschien iets minder problemen hiermee dan op mensen gerichte honden, maar voor geen enkele hond is het iets natuurlijks of vanzelfsprekends.

Begin door je hond hooguit een paar seconden alleen in de kamer te laten. Geen probleem? Ga weer naar binnen en beloon je hond. Zo leert je hond direct dat het goed nieuws is als je weggaat: niet alleen kom je terug, maar je deelt dan ook nog lekkers uit!

Voorkom dat je teruggaat als je hond zit te piepen of te blaffen, anders beloon je hem voor zijn "geroep" en zal hij dit in het vervolg blijven volhouden. Als je hond piept op het moment dat je terug wilt gaan, kun je een gek geluidje maken zodat de hond van verbazing even stilvalt. Na een aantal seconden ga je dan naar binnen, waarbij je hem beloont omdat hij stil was op het moment van binnenkomen.

Als je hond toch piepte, waren die paar seconden al te lang en begin je desnoods door alleen maar half uit zicht te gaan en alweer terug te komen (en te belonen bij terugkomst). Dan een halve seconde uit zicht en weer terug. En heel langzaam opbouwen tot een paar seconden, waarna je de tijd voorzichtig kan gaan opvoeren.

Gaat het wel goed, dan bouw je deze tijd beetje bij beetje uit. Als je hond zo'n 10 minuten aankan, ga je een keer naar buiten, het huis uit. Wacht zo'n 5 seconden en ga weer naar binnen (weer alleen als je hond stil is). En bouw dit op. Meestal is het eerste kwartier het moeilijkst en het meest tijdrovend. Daarna kun je de stappen wat groter maken.

Blijf dit geregeld oefenen, ook als je niet zo vaak van huis hoeft: mocht de huiselijke situatie veranderen, dan kan je hond er goed mee omgaan om alleen te blijven. Een volwassen hond die het goed heeft geleerd, kan ongeveer 5 uur alleen blijven.

Een hond heeft overigens niet alleen problemen met alleen zijn als hij vernielt terwijl de baas weg is of de burens de oren van de kop blaft of jankt. Als je thuiskomt en je hond gedraagt zich erg gestresst

(bijvoorbeeld overdreven veel hijgen), is dat al een teken dat hij moeite heeft met alleen zijn.

Heeft je hond ernstige problemen met alleen zijn, bespreek dit dan met je instructeur.

Vernielen

De meeste honden vinden het heerlijk om ergens op te knagen. Pups hebben het zelfs heel hard nodig voor een goede ontwikkeling van hun gebit, maar ook bij volwassen honden is knagen onderdeel van hun normale gebitsverzorging. Een gestresste hond kan er meer behoefte aan hebben om de stress 'van zich af te knagen', bijvoorbeeld bij verlatingsangst.

Zorg dan ook voor voldoende speeltjes waarin je hond zijn tanden mag zetten en wissel deze geregeld af, zodat hij ze ook leuk blijft vinden.

Als je hond niets anders heeft, is de kans groot dat hij bijvoorbeeld aan het tapijt begint, of aan een schoen, stoelpoot of je leren tas. Voorkom dus dat je hond op verboden dingen knaagt.

Om te voorkomen dat je pup of je nieuwe, volwassen hond al te veel schade aan je huishouden veroorzaakt, kan het handig zijn om alles wat erg verleidelijk is om op te kauwen, in het begin op te ruimen: schoenen, sloffen, leren tassen, tapijten met franjes enz. Let ook op je hond, als hij een specifiek voorwerp erg verleidelijk vindt en het is mogelijk om het tijdelijk op te bergen, ruim het gewoon op. Als hij de regels van het huishouden beter kent, kun je ze alsnog weer tevoorschijn halen.

Met de spullen die je niet kunt opruimen, is het een kwestie van zelf heel erg opletten. Zie je je pup of hond ernaar kijken, leid hem dan af met een geluidje. Als hij naar je kijkt, geef je hem een speeltje of kauwbotje waarop hij wèl aan de gang mag. Om het nog leuker te maken, kun je even met hem spelen.

Geef je hond veel aandacht als hij spontaan met het toegestane voorwerp speelt. Speel tussendoor ook veel met je hond en met de speeltjes die hij wèl mag hebben: als hij veel aandacht van jou krijgt terwijl hij braaf is, zal hij niet zo gauw de neiging hebben om expres stoute dingen uit te halen om aandacht te krijgen. Die heeft hij namelijk al genoeg!

Als hij iets verbodens al te pakken heeft, is het het allermooiste als je het hem kunt laten ruilen voor iets lekkers of een ander speeltje. Dit kan voorkomen dat hij een spelletje "pak me dan als je kan" gaat

spelen met het voorwerp in zijn bek (zie ook Jatten in de tekst hieronder).

Als je even niet kunt opletten, zet je je hond in een bench (kamerkennel) of een ruimte waar hij geen schade kan aanrichten. Zo voorkom je dat hij de fout in kan gaan en het verkeerde gedrag kan oefenen en zichzelf kan belonen.

Als je hond dat nog niet kan, moet je hem eerst leren met plezier in een bench te gaan en te blijven. Als je hond vernielt omdat hij niet graag alleen is, moet je dat probleem eerst oplossen.

Jatten

Veel honden stelen eten van salontafels, maar ook van eettafels en zelfs van het aanrecht. Gezien de aangeboren eigenschappen van de hond, is dergelijk gedrag gewoon te verwachten als je niet oplet: de hond is een aaseter, en bovendien een aartsopportunist. Het is dus zaak je hond duidelijk te maken dat dit niet kan, voordat hij ooit de kans krijgt te ontdekken wat voor geweldigs binnen zijn bereik ligt. Onderstaande methode kan overigens ook goed werken bij een hond die al de gewoonte heeft om te jatten.

De eerste stap is heel simpel: zorg dat hij nooit de kans krijgt iets te pakken. Dus laat nooit eten staan op plaatsen waar de hond erbij zou kunnen zodra je hem de rug toekeert. Dat is vragen om problemen. Eten op tafel zetten, zeker een lage tafel, is voor jezelf een teken dat je je hond en het eten nog geen halve seconde uit het oog mag verliezen.

Kun je even niet opletten, bijvoorbeeld als je je bezoek binnen haalt of uitlaat of met andere dingen bezig bent, zet je hond dan aan de riem aan jou vast of zet hem in zijn kamerkennel.

Daarnaast ga je de hond leren dat hij geen eten mag pakken, tenzij jij toestemming geeft. Leer je hond om te beginnen de oefening Voedsel negeren aan, zie pagina 61.

Spullen niet afstaan

Leer je pup of nieuwe hond van het begin af aan dat als jij langsloopt terwijl hij op zijn speeltje of botje knaagt, het iets goeds voorspelt. Ineens ligt er een brokje of ander lekkertje bij hem. Als hij dat door heeft en zijn knaagspeeltje al loslaat als je langsloopt, doe dan ruilspelletjes om zijn knaagding of speeltje – afgeven betekent iets superlekkers EN het voorwerp weer terugkrijgen. Dit herhaal je

meerdere keren per dag, waarbij je soms het voorwerp niet teruggeeft (maar dan altijd ruilt!).

Op deze manier voorkom je dat je hond bezitterig wordt met zijn knaagspeeltjes en andere voorwerpen, hij leert dat hij bij ruilen (ook bij andere voorwerpen of dingen die hij gejat heeft) een prima deal krijgt, zodat hij het altijd graag zal komen brengen of tenminste afstaan.

Zie ook Spelen met je hond op blz. 67.

Verdedigt je hond zijn speeltje of andere spulletjes fel en kom je met deze aanpak niet verder, bespreek dat dan met je instructeur.

Grommen bij de voerbak

Grommen bij de voerbak is eigenlijk normaal gedrag voor een hond. In een hondenroedel geldt dat wat je hebt, van jou is en dat je het mag verdedigen. Het gedrag is om praktische en veiligheidsredenen echter niet wenselijk bij een huishond. Stel je bent medicijnen vergeten aan het voer toe te voegen of je geeft de verkeerde hond het verkeerde voer. Of je hebt een kind op bezoek dat de voerbak in een onopgemerkt ogenblik benadert. Veel praktischer en veiliger is het als je hond juist blij wordt als iemand zijn voerbak benadert!

Een eerste teken dat je hond er moeite mee heeft dat iemand zijn voerbak benadert, is als hij verstijft terwijl hij staat te eten, stopt met eten of juist harder gaat schrokken. Grommen is vaak pas de volgende stap: een extra waarschuwing nu niet zijn bak te naderen. Maar eigenlijk is het gewoon goed om de volgende handelingen bij je hond te doen, of hij nu al problemen heeft of niet!

Om het gewenste gedrag bij je hond te krijgen, moet je hond leren dat als iemand bij de voerbak komt, dat alleen maar voordelen oplevert. Bijvoorbeeld wordt op dat moment kaas bij zijn saaie brokken gevoegd, of jus. Een uitstekende reden om je voerbak af te staan natuurlijk! Is het probleem ernstig, dan moet je echter met nog kleinere stapjes beginnen – bijvoorbeeld doordat je hem zijn maaltijd met piepkleine porties geeft. Iedere keer als hij klaar is, pak je zijn voerbak op en voeg je meer toe!

Zo wordt het benaderen van zijn voerbak voor je hond iets om vol vertrouwen tegemoet te zien: met deze aanpak kan hij er alleen maar op vooruit gaan!

Heeft je hond er moeite mee als je zijn bak benadert, bespreek dat dan met je instructeur. Als je hond zelfs maar lichtjes verstijft als je zijn voer bak benadert, laat dan zeker nooit kinderen erbij als hij eet!

Opdringerig om aandacht vragen

Veel honden komen wel eens om aandacht vragen bij de baas: neus onder de hand duwen voor aaien, met een speeltje tegen de hand duwen of dit op schoot "gooien". Zolang dit niet opdringerig gebeurt en niet te vaak, is er weinig aan de hand. Ga er gewoon niet altijd op in. Als je er wèl op in gaat, vraag je hond dan eerst om een oefening. Geef je hond ook uit jezelf geregeld aandacht en speel veel met hem, niet alleen als hij erom vraagt. Vraag wel altijd eerst om een oefening die je hond al kent en laat hem die uitvoeren voordat je hem aanhaalt.

Als je hond opdringerig is in zijn vragen om aandacht, dit heel vaak doet of maar blijft drammen, negeer je hond dan. Negeeren is niet eens aankijken, ook niet je adem inhouden of andere subtiele zaken die je hond echt wel opmerkt. Als je merkt dat je hier moeite mee hebt, loop dan de kamer uit en doe de deur dicht. Als je bang bent voor vernielen of piepen in je afwezigheid, kom je binnen 10 seconden terug zodat je hond nog niet over zijn verbazing over je vertrek heen is, maar wel terwijl hij stil is. Bij het binnenkomen negeer je je hond. Begint hij weer, vertrek je weer. Als hij 2-3 minuten zich netjes heeft gedragen als je weer binnen bent, roep je hem naar je toe, vraag je om een oefening als zit, af of om een kunstje dat hij kent, en knuffel je hem of speel je even met hem.

Mopper niet op je hond als hij om aandacht vraagt, want dan krijgt hij precies wat hij wil! Weliswaar is dit negatieve aandacht, maar een verveelde hond maakt dat helemaal niets uit.

Geef zeker niet na een tijdje drammen en zeuren toe aan je hond, want dan leert hij dat aandringen heel goed werkt. Een volgende keer houdt hij het nòg hardnekkiger vol. Als je kwaad dreigt te worden, kun je beter de kamer uitlopen.

Buiten deze situaties geef je je hond juist véél méér aandacht! Maar alleen op jouw eigen initiatief, niet op dat van de hond. En vraag altijd eerst om een oefening die je hond al kent.

Opspringen

Bij begroeting hebben veel honden de neiging om tegen je op te springen. Dit is natuurlijk gedrag, zeker bij begroeten. Als je het niet

erg vindt dat je hond even in je gezicht snuffelt, kun je even rustig door je knieën zakken en hem op zijn eigen hoogte begroeten – dan voorkom je dat je hond het nodig vindt om op te springen.

Misschien vind je het opspringen wel gezellig en vrolijk. Maar vind je dat nog als je hond modderpoten heeft en jij je nette pak aan hebt? Als je niet wilt dat hij onder die omstandigheden tegen je opspringt, moet je er ook voor zorgen dat het gedrag hem nooit iets oplevert. Een hond begrijpt niet dat hij iets de ene keer wel mag en de andere keer niet.

Om dit aan te pakken, kies je een alternatief gedrag voor je hond, bijvoorbeeld zitten of nog simpeler, 4 poten op de grond.

Als je hond tegen je opspringt, is hij meestal uit op aandacht. Die aandacht onthou je hem door op het moment dat hij opspringt fier rechtop te gaan staan en je hoofd hoog weg te draaien. Je armen hou je tegen je zij gedrukt of over elkaar gekruist. Je zegt niets, je kijkt niet naar je hond en je raakt hem niet aan.

Hoe leer je je hond nu aan met vier poten op de grond te blijven? Zolang je hond vier voeten op de vloer heeft, beloon je hem steeds weer met lekkers, iedere 2-3 tellen. Eventueel gooi je het lekkers op de grond. Heel langzaam ga je iets minder belonen, en nog minder vaak, tot je gemiddeld iedere 5 tot 10 seconden beloont en langzaam nog minder vaak.

Verbeeld je niets, de eerstvolgende keer dat je weer thuiskomt of opnieuw in een situatie bent waarin je hond graag tegen je opspringt, vervalt je hond beslist weer in zijn oude fout... TENZIJ je volledig voorbereid bent en hem al weet te belonen voordat zijn voeten van de grond af kunnen komen! De eerste tijd moet je dus voortdurend alert zijn op deze situaties en zorgen dat je dan altijd lekkers bij de hand hebt!

Als je hond toch eens tegen je op (wil) springen, is hij jouw aandacht niet waardig en ga je direct weer hooghartig rechtop staan. Alleen 4 voeten op de vloer levert (rustige!) aandacht en lekkers op.

Laat bij het oefenen niets aan het toeval over. Begin hier zelf mee, en oefen het vervolgens met je familieleden. Vraag daarna vrienden of kennissen je te helpen met het oefenen. Train hiervoor in iedere situatie waarin de hond de neiging heeft tegen mensen op te springen. Instrueer je vrijwilligers goed en gebruik niet de hulp van degenen die zich hieraan niet houden. Anders heeft je hond geregeld succes met

het ongewenste gedrag en wordt de in onze ogen vervelende gewoonte niet doorbroken, maar juist bevestigd!

Trekken aan de lijn

Trekken aan de lijn is niet alleen irritant gedrag, het kan ook gevaarlijk zijn. Grote honden kunnen je in een onbewaakt ogenblik de straat oversleuren. Bij gladheid kunnen zelfs kleine honden ongelukken veroorzaken. Verder kan trekken op den duur nek- en rugproblemen bij de hond veroorzaken – om maar niet te spreken over de gevolgen voor de gewrichten van de baas!

Extra vervelend is het als je met je hond wel eens in situaties komt waarin hij jouw leiding hard nodig heeft – en die kun je hem niet geven als hij trekt!

Trekken aan de lijn lijkt iedere hond van nature te doen. Het gedrag wordt echter bevestigd door de successen die de hond steeds weer met het gedrag heeft. Trekkend aan de lijn komt een hond allerlei lekkere geurtjes tegen. Trekkend aan de lijn neemt hij de baas mee naar het park, waar hij los mag. Wil je zelf voorkomen dat je hond aan de lijn blijft trekken, mag hij met dat gedrag dus nooit succes hebben. Daarnaast moet je hem juist leren wat wèl de bedoeling is: ergens links of rechts van je, op ongeveer jouw hoogte met je meelopen.

Als je hier graag meer over leest, vind je een uitgebreid artikel hierover op de site van de KC Delft: www.kc-delft.nl. Kijk onder Publicaties > Artikelen > Training en opvoeding > Trekken aan de lijn. Ook tijdens de Puppy- en Basis cursussen wordt veel aandacht besteed aan netjes meelopen aan een slappe riem.

Joggers najagen

Veel honden hebben sterk de neiging om achter joggers of andere 'vluchtende' mensen, dieren of voorwerpen aan te gaan. Een enkeling heeft zelfs als levensgevaarlijk hobby het najagen van auto's. Dit gedrag is onderdeel van zijn natuurlijk gedrag (jager) en dus heel erg zelfbelonend voor een hond!

Zie je bij je hond zelfs maar enige interesse in bijvoorbeeld joggers, moet je gelijk alert zijn op mogelijke problemen. Dit gedrag kun je bijvoorbeeld voorkomen door je hond direct bij je te roepen als je een jogger ziet aankomen. Laat je hond zitten of volgen, al dan niet met oogcontact, of leid hem volledig af met een speeltje. Kies één gedrag en train je hond voor deze situatie uitsluitend daarop. Op den duur gaat je hond dit gedrag dan automatisch vertonen op het moment dat

hij een jogger ziet: "snel terug naar de baas, dan gaan we daar leuke dingen doen!".

Terwijl de jogger voorbij loopt, beloon je je hond snel achter elkaar voor het volhouden van het gevraagde gedrag. Als je een speeltje gebruikt, wacht je tot de jogger voorbij is en gooi je het speeltje precies de andere kant op als de jogger ging bij wijze van jackpot. Zo worden joggers een teken van: "Hoera! De baas gaat met me spelen!"

Als je hond al graag op joggers jaagt, moet je niets aan het toeval overlaten. Het beste kun je vrijwilligers vragen om eerst langs te lopen (rustig tempo), sneller langs te lopen, heel rustig langs te joggen (nauwelijks sneller dan lopen), steeds sneller rennen. Gaat je hond onverhoopt achter de vrijwillige jogger aan, moet deze onmiddellijk (!) stilstaan. Zo heeft je hond geen lol in het achternajagen. Beloon je hond uiteraard heel veel voor het gedrag dat je hem vraagt. Als dit goed gaat en je hond steeds gaat zitten zodra je het hem vraagt of, mooier nog, bij het zien van een jogger, vraag je iemand anders als vrijwilliger. Oefen met minimaal 5 vrijwilligers.

Is je hond een fanatieke jager, bespreek dat dan met je instructeur.
--

Betasten van het lijf

Het is heel belangrijk dat je hond accepteert dat jij en andere mensen (bijvoorbeeld de dierenarts) op allerlei manieren aan zijn lijf mogen komen, zonder hij daar problemen mee heeft. Om deze reden zijn de oefeningen 'staan en betasten' en 'gebit tonen' in alle gehoorzaamheidsexamens tot G&G-I verplicht. Aan dit soort handelingen kun je je hond heel goed laten wennen.

Leer je hond dat je hem overal aan mag raken. Begin op makkelijke plekken, waar je hond het fijn als je hem daar aanhaalt (vaak: oren, hals, kin, enz.). Beloon hem met lekker kroelen en eventueel met lekkers voor het rustig toestaan hiervan.

Beloon steeds voor het rustig toestaan van de handelingen waarvan je weet dat hij die iets moeilijker vindt. Trekt je hond zich terug, dan beloon je uiteraard niet – maar misschien was je voor hem iets te snel te ver gegaan. Gaat het iets moeizamer, ga dan even terug naar de makkelijker plekjes, zodat je hond weer lekker geniet. Als je hond geen probleem heeft met een handeling, probeer je steeds ietsje verder te gaan. Ga dan weer verder met de iets moeilijkere plekjes. Breid langzaam de tijd uit en ga langzaam over van aanraken naar aaien naar masseren naar vastpakken.

Dan ga je naar nog moeilijker plaatsen en bouw je die op dezelfde manier op. Maak er als het ware een vraag-en-antwoordspel van. "Mag ik je linkervoerpoot aanraken?" Kroel op een lekker plekje en beloon met lekkers. "Mag ik je hem langer aanraken?" Kroelen en belonen. "Mag ik hem ook omsluiten met mijn hand?" Kroelen en belonen. "Mag ik hem ook vastpakken?" Kroelen en belonen. "Mag ik hem nu ook heel even oppakken?" Kroelen en belonen. Enzovoort.

Voordat je naar een moeilijker plekje overgaat, moet je hond volledig op zijn gemak zijn bij de vorige stap. Hij moet er zelfs naar uitkijken dat je hem weer eens 'onder handen gaat nemen'.

Vergeet ook plaatsen als tussen de achterpoten, de staart en de voeten van je hond niet. Veel honden vinden dit moeilijke plaatsen. Van tijd tot tijd zul je mogelijk de nagels van je hond moeten bijknippen, of anders moet de dierenarts dat doen. Het zal beslist ook wel eens voorkomen dat je hond iets aan zijn poot heeft dat moet worden behandeld.

Het gebit tonen kun je op dezelfde manier aanpakken, door je hond steeds tussendoor te belonen voor steeds moeilijker handelingen. Dwing je hond niet, maar laat hem het voordeel merken van het toestaan van de handelingen. Let erop dat je je hond bij deze oefening geen nodeloos ongemak bezorgt door zijn neus dicht te duwen of hem het zicht te belemmeren. Zorg er ook voor dat je handen geen vieze geur of smaak hebben (zoals olie of nicotine) en dat je geen lange nagels hebt waarmee je zijn lippen of tandvlees kunt bezeren. Als je je hond, zeker in een vroeg stadium van het oefenen, per ongeluk ongemak bezorgt of zelfs pijn doet, word je weer heel wat stapjes terug in je oefenprogramma geworpen. Uiteindelijk lukt het wel, maar het kost meer tijd.

Vertoont je hond bij deze handelingen agressief gedrag, bespreek dat dan met je instructeur.
--

Kinderen en honden

Kinderen en honden kunnen een prachtige combinatie zijn en elkaars beste vrienden worden, maar het kan ook heel erg fout gaan. Vaak des te erger omdat de kinderhuid erg kwetsbaar en het kindergezichtje op gelijke hoogte met de hond is. Om te zorgen dat het wel goed gaat, vind je hier een aantal gulden regels voor zowel vreemde als eigen honden en kinderen.

- Laat kinderen en honden nooit alleen samen. Kinderen kunnen niet goed de lichaamstaal van een hond lezen en kunnen de hond door onhandig of onbezonnen gedrag onbedoeld pijn doen of laten schrikken.
- Laat kinderen, voordat ze een (vreemde) hond aaien, altijd vragen of dit mag. Let altijd ook zelf op de lichaamstaal van de hond – niet iedere eigenaar is even goed in het begrijpen van zijn hond. Sta vreemde kinderen zeker niet zomaar toe om naar jouw hond toe gaan, zeker niet als je weet dat hij dit onprettig vindt.
- Laat kinderen nooit naar een hond toe gaan. Beter kunnen ze de hond bij zich laten komen.
- Laat kinderen nooit een hond storen als hij in zijn mand of bench ligt. Dit moet altijd een veilige plek zijn voor de hond. Het beste is ook een zone van zo'n meter rondom de mand tot 'veilig gebied' voor de hond te hanteren voor kinderen. Ook als de hond ligt te slapen, mogen kinderen hem niet storen.
- Kinderen moeten de hond met rust laten als hij eet en niet de buurt van de voerbak komen.
- Laat kinderen niet rennen en stoeien rondom de hond. Veel honden worden druk van rennende kinderen, kunnen ze omverrennen of gaan drijven. Als hij opgewonden raakt, haal je hond dan uit de buurt en maan de kinderen tot rustiger gedrag.
- Laat kinderen nooit onder of op de hond gaan liggen of over hem heen kruipen. De hond vindt zeer onprettig, opdringerig gedrag, hij voelt zich gevangen en een kind kan de hond ook pijn doen.
- Laat kinderen nooit een hond omhelzen. Omhelzen is een menselijk teken van genegenheid. Voor honden is omhelzen echter heel opdringerig, lomp gedrag. Lang niet alle honden accepteren het lijdzaam en geen enkele hond vindt dit aangenaam.
- Laat een kind niet naar de hond staren. Ook aanstaren is typisch menselijk gedrag als we iets heel leuk vinden. En ook dit gedrag vinden honden al snel bedreigend.
- Kinderen alleen met de hond laten wandelen lijkt misschien heel makkelijk, maar het is ook vragen om problemen. De hond kan het kind omver trekken en als er een probleem is, kan een kind de hond er nooit goed uit begeleiden. Omdat een kind in een moeilijke situatie een hond niet goed kan begeleiden, kunnen heel vervelende situaties ontstaan waar de hond probleemgedrag van kan leren.

Samengevat kunnen kinderen zich rondom de hond het beste rustig gedragen. Ze kunnen de hond bij zich roepen en eventueel iets lekkers geven. Als de hond ontspannen is en blijft, kunnen ze hem eventueel in de hals of op de borst aaien.

Zorg dat je hond zich altijd veilig en ontspannen voelt bij kinderen. Beloon je hond voor rustig gedrag. Als je aan je hond ziet dat hij zich

minder op zijn gemak begint te voelen of te druk wordt, geef hem dan een veilige plek waar de kinderen niet bij mogen of kunnen.

In het hoofdstuk Andere soorten spelletjes (blz. 70) zijn spelletjes beschreven die ook kinderen met de hond kunnen spelen. Op de juiste manier begeleid zijn spelletjes een prachtige manier voor kinderen en honden om met elkaar om te leren gaan en elkaar te leren vertrouwen.

Zorg ervoor dat je altijd aanwezig bent als er kinderen bij je hond zijn, ook je eigen kinderen. Doordat je op de omgang met elkaar te let en deze begeleidt en stuurt, kunnen kinderen en honden elkaar leren waarderen, met elkaar rekening leren houden en de beste maatjes worden.

Voedsel negeren

Deze oefening heeft veel nuttige aspecten:

- Hij kan je hond helpen meer respect te krijgen voor je vingers bij het aanpakken van de beloning.
- Je kunt je hond ermee leren om alleen voedsel te pakken als jij zegt dat dat mag. Zie ook Jatten op blz. 55.
- Hij kan een aspect vormen voor je training voor afleiding.
- Hij kan een begin vormen van het leren vragen om toestemming door je hond.
- Hij zal je hond helpen meer zelfbeheersing te krijgen.

Neem iets overheerlijks in je hand, sluit je hand goed af en hou deze vlak voor de neus van je hond. Uiteraard gaat je hond likken en knabbelen. Het mag allemaal, maar er gebeurt niets: je hand blijft stevig gesloten om het overheerlijke lekkers. Mocht hij je pijn doen, roep dan "Au!", steek even je hand achter je rug en kijk je hond even boos aan (verder zeg je niets). Na 2 of 3 seconden hou je je hand weer voor de neus van je hond. Hij likt en knabbelt weer verder, tot hij het op een gegeven moment heel even opgeeft. Hij trekt een heel klein beetje zijn neus terug, misschien maar 2 cm. Zeg je toverwoordje, bijvoorbeeld "juist!", zeg "pak maar", en reik de hond het lekkers in je hand aan.

Dit herhaal je tot je hond ½ seconde niet eens meer probeert aan je hand te likken en te doen. Zeg "juist!", "pak maar" en reik je hond de beloning aan. Bouw de tijd dat je hond niets probeert uit. Herhaal dit op verschillende plaatsen in huis en buiten, zeker als je hond de neiging heeft ook van straat te eten.

Heel belangrijk is om vanaf het begin je hond direct, onmiddellijk, accuut (na "juist!") te belonen als hij even aarzelt voor hij zelfs maar probeert aan je hand te gaan likken. Ook als dit toevallig is, door

afleiding of omdat hij even niet doorheeft dat je weer met deze oefening bezig bent.

De volgende stap is: lekkers op je vlakke hand, vlak voor de neus van je hond. Je hond probeert weer, je sluit je hand (meer niet, niet terugtrekken, alleen maar je hand sluiten!). Zorg er ook echt voor dat je hond niets te pakken krijgt!

Je hond trekt zich terug, je hand gaat open. Hij blijft ½ seconde van je open hand af: zeg "juist!", "pak maar", beloon door je hond het lekkers aan te reiken. Net als de eerste stap herhaal je dit tot je hond niet meer probeert het lekkers te pakken.

Lukt dit niveau en heb je het weer op allerlei verschillende plekken geoefend, dan hou je je hand 5 cm lager. En zo ga je verder in stapjes van 5 cm tot je je hand plat op de vloer legt. Dan leg je het voer op de vloer, met je hand erbij, zodat je er snel genoeg bij kunt zijn. Hand iets verder weg. Hand nog iets verder weg. Half overeind komen. Nog iets verder overeind. Gaan staan. Beetje afstand nemen. Enzovoort.

Bij de laatste stappen is het uiterst belangrijk dat de hond doorheeft: gewoon pakken 'lukt' niet, ik moet wachten op "pak maar". Als je het goed hebt aangepakt, heb je stapje voor stapje bij je hond een verwachtingspatroon opgebouwd, waardoor hij denkt dat het toch niet lukt. Maar: ga je te snel, ook nu je op een klein afstandje kunt staan, dan heb je kans dat hij het toch nog eens probeert en succes heeft. Beetje bij beetje de oefening opbouwen dus.

De laatste stappen kunnen voor de zekerheid ook aan de lijn worden gedaan. Maar als je deze zekerheid nodig hebt, ga je eigenlijk gewoon te snel. Want een hond heeft drommels goed door of hij een riem aanheeft of niet. Hoe beter je basis, hoe steviger je de eerste stappen tot en met het op de grond leggen hebt opgebouwd, hoe beter en vaak ook sneller het vervolg zal gaan.

Variaties op dit thema zijn:

- "Nee" of een ander woord dat je voor je hond als 'stop'-woord wilt gaan gebruiken (als je "nee" al als straf gebruikt, niet hier gebruiken; gebruik een woord dat voor jezelf neutraal is, zodat je het niet kunt snauwen, bijvoorbeeld "negeren" of "ho"). Dit zeg je op het moment dat de hond toch probeert te pakken en je je hand sluit (vanaf stap 2, hand open, toe te passen).
- Wachten op oogcontact voordat je "pak maar" zegt. En steeds ietsje langer oogcontact.
- Wachten op zit of af.

Allemaal net wat je zelf handiger lijkt.

Samenvattend

Voordat je je pup of nieuwe hond regels en manieren bijbrengt, moet je een aantal zaken weten over opvoeding:

1. Wees consequent:

- Huisregels zijn voor de hond het makkelijkste te begrijpen als iets **ALTIJD** of **NOOIT** mag. Je maakt het je hond heel erg moeilijk als iets "soms" mag!!! Bepaal daarom vooraf wat de huisregels zijn.
- Een eenmaal gegeven commando moet worden opgevolgd. Als je een commando geeft, moet je er dan ook voor zorgen dat:
  - Je de aandacht van je hond hebt en hij niet afgeleid is (of kan worden).
  - Je hond de oefening kent en weet wat jouw woordje betekent (de meeste mensen overschatten hun hond op beide punten zwaar).
  - Als je hond jouw commando niet opvolgt, zorg dan voor dat je hem kunt helpen om het op te volgen.

2. Wees duidelijk:

- Wat je vraagt (je commando of verzoek) moet voor de hond begrijpelijk en verstaanbaar zijn.
- Je huisregels moeten duidelijk zijn (allereerst voor jezelf!).

Positief trainen en opvoeden betekent dus niet dat alles maar mag!
--

Je pup of volwassen hond leert het allersnelste en met het volste vertrouwen in jou als je bij het opvoeden de volgende regels aanhoudt:

- Beloon het gedrag dat je graag ziet – en onderschat daarbij niet dat wat jij misschien ziet als "normaal" gedrag echt niet vanzelfsprekend is voor jouw hond!
- Kijk vooruit en schat tevoren in waar je hond de fout in kan gaan.
- Voorkom dat je hond de fout in gaat.
- Voorkom dat je hond zichzelf kan belonen als hij toch de fout in gaat: doorbreek het gedrag.
- Zorg dat je hond voor een wél gewenst gedrag kiest en beloon dat met aandacht, lekkers of spelen.
- Als het ècht niet anders kan: corrigeer je hond, en effectief!
- Maar bedenk daarna ook onmiddellijk hoe je het gewenste gedrag beter kunt belonen en het ongewenste gedrag handiger kunt voorkomen om nieuwe correcties te voorkomen!

Dus, nog korter samengevat:

- Belonen, belonen, belonen
- Vooruitkijken
- Voorkomen
- Voorkomen
- Als je te laat bent: corrigeren
- Bedenk direct hoe je herhaling gaat voorkomen!

Spelen met je hond

Spelen is erg belangrijk. Het stimuleert allerlei aangeboren eigenschappen van de hond, het is goed voor jullie onderlinge band, je hond kan er van alles van leren, het kan je hond spanning helpen ontladen en het is belonend. Net als bij ieder spel zijn er bij het spelen met de hond bepaalde spelregels. Wil je op een goeie manier kunnen spelen met je hond, dan moeten jij en je hond die spelregels goed leren.

Basisregels

- **Jij bepaalt het begin en het einde van het spel**

Soms mag je best ingaan op de uitnodiging tot spelen van je hond. Vraag hem dan wel eerst om een oefening. Begin het spelen altijd met "vast" en eindig het met "los". De hond mag het speeltje pas pakken als jij "vast" hebt gezegd. Hij mag het dus niet uit zichzelf weer pakken na het commando "los". Hoe je je hond dit aanleert, zie je hieronder.

Stop terwijl je hond het spel nog steeds geweldig vindt. Ga niet door tot je hond er genoeg van krijgt en ongeïnteresseerd wegloopt.

- **Jij bepaalt met welk speeltje jullie spelen**

Overigens mogen jouw kleren nooit een (sjor)speeltje zijn voor je hond! Maak dan direct een einde aan het spel en negeer je hond 5-10 seconden. Ga pas verder op een moment dat je hond rustig is.

- **Jij bepaald hoe hard er gespeeld wordt.**

Wordt je hond te druk, stop dan direct het spel. Als je hond tot rust is gekomen, probeer het dan nog eens, maar iets korter en rustiger. Wordt je hond weer te opgewonden, stop dan direct weer het spel, deze keer definitief. Laat je hond eventueel wat rustige oefeningen doen.

Ook als je ook maar denkt de tanden van je hond te voelen, breek je het spel onmiddellijk af. Zo leer je je hond dat je handen en armen heilig zijn tijdens spelen.

- **Jij wint het laatste spel.**

Tijdens het spelen kun je afwisselend zelf winnen en je hond laten winnen. Geregeld winnen houdt spelen ook voor de hond leuk. Als leider win jij het laatste spel echter altijd. Je pakt het speeltje en legt het dan buiten bereik van de hond weg.

Wat voor speeltje?

Voor het aanleren van de spelregels is het belangrijk dat je het juiste soort speeltje gebruikt. Het speeltje moeten jij en je hond allebei vast kunnen houden, zonder dat je hond al te makkelijk in je vingers kan happen als hij even zijn greep wil verstevigen. Verder moet het speeltje helemaal in één hand of in je beide handen samen passen, zodat je hond er niets van te pakken kan krijgen als jij dat niet wilt. Goede speeltjes voor het eerste aanleren zijn bijvoorbeeld een klein flostouw of een niet te lange oude sok met een knoop erin. Als je hond de grondregels van het spelen goed kent, kun je een langer of groter speeltje gebruiken.

Los en vast

Los aanleren

Je kunt je hond als volgt leren het speeltje los te laten op het commando "los":

1	"Vast"	Spelen	Pak brok	Laat hond ruiken	Touw slap	"Los" als hond loslaat	Geef brok	Touw in hand	3-5x
2	"Vast"	Spelen	Pak brok	Touw slap		"Los" als hond loslaat	Geef brok	Touw in hand	3-5x
3	"Vast"	Spelen	Pak brok	Touw slap		"Los" (comm.)	Geef brok	Touw in hand	3-5x
4	"Vast"	Spelen	Touw slap	"Los" (comm.)	Pak brok		Geef brok	Touw in hand	3-5x
5	"Vast"	Spelen	Touw slap	"Los" (comm.)	Touw in hand	Pak brok	Geef brok		3-5x

1. In de eerste stap zeg je het woordje "vast", je gaat sjorren met je hond. Ondertussen pak je een brokje. Dit laat je aan je hond ruiken terwijl je het speeltje slap houdt. Als je hond zijn mond open doet om het brokje te pakken en het speeltje loslaat, zeg je "los". Zodra je hond loslaat, pak je het speeltje zo in je hand dat je hond er niet meer bij kan. Dit herhaal je steeds zeker 3 tot 5 keer achter elkaar, zodat je hond voor het loslaten niet alleen het lekkers krijgt, maar ook nog eens verder mag spelen.
2. In de tweede stap laat je je hond het brokje niet meer eerst ruiken, maar gebruik je het alleen maar als de hond loslaat. Precies als de hond loslaat zeg jij "los".
3. In de derde stap laat je hond los in reactie op jouw woordje, in plaats van dat jij wacht tot hij loslaat voor je "los" zegt. Als je hond dit doet, heb je het "los" op commando. Doet hij dit niet, dan ga je terug naar stap 2.

4. In de vierde stap pak je het brokje pas nadat de hond heeft losgelaten.
5. In de vijfde stap pak je het speeltje eerst goed in je handen voor je het brokje pakt en geeft.

Iedere keer dat je met je hond speelt, herhaal je dit minimaal 3 tot 5 keer achter elkaar, zodat je hond voor het loslaten niet alleen het lekkers krijgt, maar ook nog eens verder mag spelen.

Zorg ervoor dat het lekkers opweegt tegen het speeltje. Het mooiste is als je je hond èn iets lekkers, èn verder spelen als beloning kunt geven. Zo wordt loslaten namelijk dubbel belonend. Gebruik desnoods twee speeltjes, waarbij het ene dient om de hond het andere te laten loslaten. Voor verdere training is het heel erg handig als je hond zowel lekkers als speeltjes als een grote beloning ziet, nog beter als je hond het prima vindt om deze af te wisselen.

Zeker als je hond het spelen erg leuk vindt, is het heel belangrijk de oefening meerdere keren achter elkaar te doen. Als "los" bijna iedere keer definitief einde spel betekent, kan je hond het brokje een slechte ruil vinden en besluiten het speeltje vooral goed vast te houden.

Een belangrijk punt bij het leren loslaten van een speeltje, is dat je zelf de druk van het speeltje afhaalt. Zelf moet je dan compleet ontspannen. Blijf het speeltje vasthouden, maar trek er niet meer aan. Geef zelfs een beetje mee. Waar je tijdens het spel een beetje gek en opgewonden deed, word je heel stil, rustig en kalm als je wilt dat je hond het speeltje loslaat.

Vast

Om je hond aan te leren om te wachten op "vast" voordat hij het speeltje pakt, pak je het speeltje in één of twee handen zo vast dat er niets van uitsteekt, zodat je hond het beslist niet kan pakken. Ga rechtop staan en hou je handen met speeltje tegen je lichaam. Als je hond zich rustig gedraagt, geef je het commando "vast" en ga je met hem spelen. Als hij echter blaft, piept, tegen je opspringt of ander opdringerig gedrag vertoont, negeer je hem totaal. Ga helemaal rechtop staan en kijk over je hond heen. Pas als hij rustig is, zeg je "vast" en ga je spelen.

Als je hond het "los" en "vast" goed doorheeft, ga je eraan werken dat hij het speeltje pas vastpakt na jouw "vast", ook al bungelt het speeltje voor zijn neus. Pakt hij het eerder vast, vraag je onmiddellijk om "los" en stopt 3-5 seconden met spelen. Maak het de volgende keer wat minder verleidelijk, zodat hij het speeltje pas pakt na jouw "vast". Als je hond dit doorheeft, maak je dit steeds ietsje

verleidelijker, maar wel zo dat hij in 90% van de gevallen netjes weet te wachten op jouw woordje.

Mijn hond speelt niet zo graag

De allereerste basisregel van spelen is: je moet er allebei plezier aan beleven. Je kunt een hond niet dwingen om te spelen. Je kunt hem wel uitnodigen, verleiden en uitdagen. En je zult zelf in de stemming moeten zijn om echt lol te hebben met je hond, ook rekening houdend met wat jouw hond leuk vindt.

Als je hond spelen niet echt leuk vindt, probeer dan verschillende soorten speeltjes. De een vindt pluche geweldig, de ander heeft liever iets glads. Iedere hond is verschillend.

Is je hond een timide typetje, dan zal je waarschijnlijk subtiel moeten spelen. Doe alsof je speeltje een muis is: trek het met kleine rukjes over de grond, laat het af en toe helemaal niet bewegen en dan ineens wat sneller. Als de interesse van je hond gewekt is, laat het speeltje dan net een hoekje omgaan zodat je hond het niet meer ziet. Heel goed mogelijk dat je hond er dan ineens snel achteraan gaat. Prachtig!

Als je hond echt niet geïnteresseerd is in speeltjes, kun je ook lekkers in het speeltje doen. Hiervoor kun je een sok of een oude school-etui gebruiken. Ieder(e poging tot) vastpakken kun je dan belonen door uit het speeltje wat lekkers te halen en het aan de hond te geven. Hier kun je een heel toneelspel van maken om het spannender te maken voor de hond.

Het wil ook nog wel eens helpen als je bij het spelen het geluid nadoet van een hond die met een brede grijnsbek hijgt. Dat is geïdentificeerd als het lachgeluid van honden. En dit geluid kan jouw hond misschien net aanzetten om met je te spelen.

Andere soorten spelletjes

Behalve sjorspelletjes zijn er veel andere soorten spelletjes die je met een hond kan doen: zoek- en snuffelspelletjes, apporteespelletjes, puzzel- en denkspelletjes, trainingsspelletjes voor het aanleren van kunstjes, maar ook gewone oefeningen.

Zoekspelletjes

Leuke en veilige spelletjes voor kleine kinderen met de hond zijn zoekspelletjes.

Bijvoorbeeld verstopt de kleine op allerlei plekken lekkers voor de hond. Deze mag daarna los om het lekkers te vinden. Als de hond gek is op speeltjes, kan hetzelfde spelletje daarmee gedaan worden. Een andere mogelijkheid is dat het kind zich verstopt. Als de hond hem vindt, geeft hij hem iets lekkers (op een vlakke hand) of zijn speeltje. Maak het in het begin heel makkelijk voor de hond. Leg het lekkers of het speeltje eerst in het zicht, dan half uit zicht en tenslotte helemaal uit zicht. Zodra de hond het doorheeft, kan het spelletje weer moeilijker worden gemaakt: verder weg, voorwerp hoog weggestopt, enz.

Hierkomspelletjes

Een heel leuke oefening voor iedere hond en het hele gezin is het hierkomspelletje. Ga met 2 of meer personen in het begin zo'n 5 meter uit elkaar staan. Zorg dat iedereen lekkers bij zich heeft om de hond goed te kunnen belonen. Nu roept steeds één persoon de hond bij zich. Zodra hij komt, beloont deze hem. Als hij het lekkers op heeft, roep direct iemand anders de hond. En zo laat je de hond heen en weer rennen tussen alle gezinsleden. Gaat de hond naar de verkeerde persoon, is er niets aan de hand maar krijgt de hond niets. Pas als hij bij de goeie persoon is, krijgt hij lekkers. Als dit goed gaat, maak je de afstand tussen de gezinsleden steeds iets groter. Hier wordt de hond lekker moe van en hij oefent de nodige keren het hierkomen!

Kunstjes aanleren

Er wordt nogal eens op het aanleren van kunstjes bij honden neergekeken. Heel erg jammer! Waarom?

Kunstjes zijn leuk!

Met het aanleren van kunstjes kun je veel plezier beleven met je hond. Er zit geen dwang achter, je kunt lachen om zijn mislukte pogingen het gedrag onder de knie te krijgen en je gaat heerlijk ontspannen met je hond om. Je hond vindt het daardoor ook heel leuk om te doen, zeker omdat er van alles te verdienen valt! Ook voor gevorderde of oudere honden, die op gehoorzaamheidsgebied niets meer te leren hebben, kan het leren van nieuwe kunstjes extra plezier in het leven brengen. Joepie, leuk samen met de baas iets nieuws doen!

Kunstjes zijn nuttig!

Kunstjes zijn op vele manieren nuttig. Doordat je plezier hebt met je hond, leer je hem meer waarderen, en hij jou. Onzekere honden kunnen van kunstjes veel zelfvertrouwen krijgen omdat ze leuke succesjes boeken en nieuwe dingen leren. Wat al te zekere honden kunnen leren dat samen met de baas en voor de baas leuke dingen

doen heel fijn is, zodat ze ook in het verdere leven makkelijker luisteren.

Honden hebben niet alleen lichaamsbeweging nodig, maar ook mentale stimulans. Soms kunnen bepaalde kunstjes jezelf ook heel goed van pas komen. Zo heb ik mijn hond geleerd om voorwerpen op te pakken en in mijn hand te leggen, dat scheelt heel veel bukken. Door kunstjes kun je andere mensen een enorm plezier doen, bijvoorbeeld zieke, oude mensen of bange kinderen, die door die malle kunstjes weer wat lol kunnen krijgen in honden.

Tenslotte is het aanleren van kunstjes een leuke manier om je hond veel beter te leren kennen. Je leert bijvoorbeeld hoe je hem kunt motiveren om iets te doen, hoe lang achter elkaar hij kan oefenen, hoeveel herhaling hij nog leuk vindt en hoe snel hij iets nieuws leert. Als je dan ook nog eens "serieuze" oefeningen gaat aanleren alsof het kunstjes zijn en je training laat overlopen in spel en andersom, wordt het allemaal geweldig boeiend en enthousiasmerend voor jou en je hond!

Kinderen en kunstjes aanleren

Kunstjes zijn ook erg leuk voor kinderen om de hond aan te leren en het is op dezelfde manieren nuttig voor het elkaar leren waarderen en kennen en dus voor de band als bij uzelf. Let daarbij natuurlijk altijd weer goed op de veiligheid van hond en kind.

Colofon

Adres clubterrein KC Delft e.o.

Tanthofdreef 10

2623 EX Delft

Tel.: 015-2627652 (alleen bereikbaar tijdens lesuren)

Postadres

Postbus 182

2600 AD DELFT

Cursussecretariaat

Tel: 06-18957640

Ledenadministratie

Email: leden@kc-delft.nl

Meer informatie vind je op onze website: www.kc-delft.nl

**Mij vader maakt
hondenvoer. Ik weet
heel zeker dat hij
het allerbeste maakt.
Omdat hij weet
dat ik van honden houd.**

TIMMIE UIT WEHRINGEN,
ZIJN VADER WERKT BIJ HAPPY DOG

www.happydog.nu

HAPPY DOG®

Wij zijn de wereld van
gezonde diervoeding.

PAWS AND CLAWS

Dierenspecialzaak & Trimsalon

Elzenlaan 6, 2612 VX Delft, Tel: (015) 8871034

www.pawsandclaws.nl

Tegen inlevering van deze bon

15%
korting
op 1 artikel*

*Met uitzondering van de trimsalon,
supermarktmerken, cadeaubonnen en aanbiedingen.
(max. 1 bon per aankoop, kopiëren is toegestaan)
Ref: KC Delft, Pup & Basis-1

Ook voor een trimbeurt van uw hond(en)
bent u bij ons aan het juiste adres.

Wij knippen **gratis** de nagels van uw huisdier.

